Poštnina plačana v gotovini. Maribor, sobota 6. maja 1939 Štev. 18. Leto II.

Cena 1'50 din

Edinost

Uredništvo in uprava: Maribor, Kopališka ul. 6 - Tel. 25-67 - Izhaja vsako soboto
Velja letno 36 din, polletno 18 din, četrtletno 9 din, za inozemstvo letno 50 din
Rokopisi se ne vračajo - Pošt. ček. rač. 11.787 Mariborske tiskarne d. d. Maribor
Oglasi po ceniku

Vednost je moč in imovina; nevednost pa slabost in najhujša potrata imovine.

Janez Mencinger.

Na ogled brezplačno! Obdržite!

Zdaj pošiljamo na ogled naslovnikom ob železniških progah Celje — Dravograd, Čakovec — Dolnja Lendava in Grobelno — Zabok po pet zaporednih številk (štev. 18/6. V.—22/3. VI. 1939.), številko 22. od 3. junija s položnico. Teh številk ni treba vračati. Nadaljnje številke bomo pošiljali tistim, ki bodo dotlej tednik naročili — zadostuje dopisnica — ali nakazali vsaj del, to je najmanj za 3 mesece din 9'— naročnine. Ne zavrzite nobene položnice! »Edinost« naj gre iz rok v roke med prijatelje! Cenj. zaupnike prosimo za sodelovanje!

Slovenski učitelj

Še danes poudarjati pomen in važnost učiteljskega stanu pri izgraditvi in razširitvi slovenske kulture, pri narodnem in socialnem delu na vasi, bi pač pomenilo premlevati stare, že davno priznane resnice. To tudi ni namen teh vrstic; vendar se mi ne zdi odveč, da se tega ali onega mimo grede spomnimo, saj je prav, če od časa do časa opozorimo tudi na kako že staro in znano resnico, posebno danes, ko se tako rado pozablja . . .

Odkar je postal učitelj poleg župnika tudi kulturen faktor na vasi, je moral ta učitelj marsikatero grenko požreti. Stranke in režimi so se zavedali njegove avtoritete, spoznali so morda tudi njegovo agitacijsko in propagandno sposobnost in sploh vse možnosti, ki jim jih je nudil učitelj kot steber strankine ali režimske organizacije. Čim so postali režimi v Jugoslaviji več ali manj vsemogočni, se je začel učiteljev križev pot. Deževale so okrožnice in zaupna pisma in gorje učitelju, ki se ni brezpogojno ravnal po teh zgovornih pričah tega, kar se je po krivem imenovala prosvetna in perzonalna politika. Kajti s prosveto te stvari niso imele nikakih drugih zvez, kakor te, da so nosile podpise prosvetnih inšpektorjev. Če v teh časih nisi enačil režima z državo, nisi bil samo očiten grešnik, ampak so ti cvele še vse druge lepe stvari, od katerih je bila premestitev še najhumanejša in najbolj usmiljena.

Ni torej čuda, da so učitelji, ki so bili vsakemu režimu najbolj pri rokah in vsakršnemu preganjanju najbolj izpostavljeni, večjidel sledili vsem tem režimskim navodilom in si potem marsikedaj nakopavali na drugi strani mržnjo in prezir, ki je bil sicer namenjen bolj tistim, ki so te ukaze dajali, kakor onim, ki so jih izvajali. Posebno hudo je bilo to takrat, kadar se je tak režim menjal in je postal kak drug režim »država«, ki jo je treba brezpogojno ubogati. Tedaj pa so morali ubogi učitelji delati hudo pokoro za svojo prejšnjo ubogljivost.

Toda sam bog vedi, kako je to mogoče, ti učitelji na vasi kljub vsemu temu niso izgubili svojega idealizma. Če človek to natanko preudari, se mu to zdi skoro čudež. Ti učitelji, ki so za vse svoje delo želi le malo hvale in priznanja, so vztrajali pri tem, kar so bili še prinesli iz mladosti. Udejstvovali so se pri vseh kulturnih in gospodarskih društvih na vasi (če jih še ni bilo, so jih ustanovili) in delali povsod, kjer se ni dalo ničesar zaslužiti.

Posebno težak pa je bil njihov položaj na meji. Tu se za narodno in državno zavest ni storilo mnogo. Meja se je smatrala samo po sebi umevno narodna in državnotvorna, da se je zdelo ljudem povsem odveč na tem področju še kaj storiti. Kar pa se je tu v tej smeri zgodilo in naredilo, je bilo izključno delo učiteljev. Živeti stalno sredi prebivalstva, ki ga je tuja propaganda že temeljito preusmerila in kljub vsemu ne izgubiti vero v pravično stvar in to vero tudi otrokom vsajati v srca, to gotovo ni posebno lahko opravilo.

Pa se še najdejo nekateri — saj jih je le še malo — ki skušajo krivdo za upadanje narodne zavesti zvaliti s svojih ramen na ramena učiteljstva. Ljudje, ki še s prstom niso mignili, da bi tem učiteljem pomagali ali vsaj olajšali njihov položaj, se danes pri kozarčku vina po omizjih — javno povedati si ne upajo — znašajo nad učitelji in nad šolo, ki da ni opravila svoje dolžnosti, češ, kako bi bilo mogoče, da pride do raznih takih nevšečnih pojavov, če bi bili učitelji na mestu. Jasno je, da tudi učitelj v kraju, ki je gospodarsko izčrpan, ne more delati čudežev. Taki očitki so še bolj krivični, kakor če bi hoteli tako krivdo naprtiti našim duhovnikom, ki imajo vendar še vedno večji vpliv na prebivalstvo kakor šole in učitelji.

Mnogo se je na naši meji grešilo z opuščanjem, mnogo se je tu zanemarilo, kar se danes nad nami maščuje in se utegne, če ne bomo kmalu prijeli za delo, še maščevati nad vsemi, ne samo nad obodnimi, ampak tudi nad onimi Slovenci, ki so bolj v zatišju. Vsi si imamo mnogo očitati. Malo jih je med nami, ki bi imeli popolnoma čisto vest. Med temi malokaterimi jih je večina učiteljev.

jad.

Ljubezen naroda in sloga

Notranja moč Jugoslavije

Navdušenje za domovino, ki se je liki val razlilo preko naše zemlje kot reakcija na podtalno prišepetevanje raznih narodnih sovražnikov, je prevzelo v zadnjem času posebno mladino. Dijaki vseh šol, mlajši in starejši, in celo osnovnošolska mladina, pa mladina slovenskega podeželja — vsi tekmujejo v čustvovanju in ljubezni do slovenskega naroda in njegove usode, istočasno pa je prišla do popolnega izraza tudi ljubezen do skupne države, Jugoslavije. Gotovo je, da ga danes ni v naši državi treznega človeka, ki ne bi veroval v svojo dobro usodo le v današnjem državnem okviru, in od Triglava do Balkana in Prokletij buta ob meje samo ena volja in eno čustvo. Potrebno je zdaj le eno: kovati železo, dokler je vroče. Ravno v ta čas, ko smo vsi skupaj doživeli smisel našega življenja pod današnjo skupno državno streho in ko smo do viška stopnjevali voljo, vse kulturne, gospodarske in socialne dobrine črpati iz notranje čvrste, konsolidirane države, v kateri se bo vsakdo čutil ravnopravnega gospodarja in služabnika hkratu, je treba še ponovno vložiti vse zaupanje, da se vsaj sedaj, v teh odločilnih urah, ne bodo delale napake, kakršne so napravili leta osemnajstega in ki so ovirale normalni potek državne mašinerije. Zato ni le zadosti, posvetiti naši domovini samo ljubezen. Kar se tiče mladine, je na pravi poti — vendar gre nje hotenje še v drugo smer: z razumom je treba preko ovir, ki so delale v preteklosti med jugoslovanskimi brati znana nasprotstva in grozoten nesporazum, ki je liki Damoklejev meč celih dvajset let visel nad našimi glavami. Z razumom in popolnim samopremagovanjem je treba preiti dele našega ozemlja in naroda in upoštevati vsako občutljivost, ki je v dvajsetih letih postala pravcata goba, da se ne bi rana, jedva malce zapečatena, zopet odprla. Če bo današnja generacija zamudila pravi trenutek, je verjetno, da se ugodna prilika ne bo več vrnila, prav kakor pravi pregovor: Ura, enkrat zamujena, ne vrne se nobena! In vsa ljubezen in vse hotenje ne bo moglo rešiti tega, kar smatramo danes za najdražje.

Narod, ki je pred tedni z začudenjem in trepetom gledal v bodočnost, si je ob sklepanju jugoslovanskega sporazuma med Srbi in Hrvati, ko se je videlo, da bo letošnja jugoslovanska pomlad rodila dobre sadove, globoko oddahnil. Brez dvoma je našo duševno krizo precej stopnjevala misel, da smo v naši notranjosti razprti. To, kar je dvignilo našo zavest, je volja po skupnosti. Ker v tem smislu predvsem gre hotenje slovenske mladine, bomo o popolni edinosti narodi tudi doma lahko prav kmalu govorili.

a. p.

Balkanstvo -- očitek?

Le prečesto čujemo v inozemstvu in celo ponekod doma izgovarjati besede »Balkanec«, »Balkan«, »balkanizem« in podobno s posebnim tonom, iz katerega moramo čutiti vsaj lahen prezir ali zasmeh. Pod »Balkanom« si zlasti marsikje v inozemstvu predstavljajo kaj čudne stvari; največkrat niti natanko ne poznajo njegovo geografsko lego, dalje mislijo, da tam prebiva nekako napol divjaško, manjvredno pleme, ki nima svoje kulture in živi v povsem primitivnih razmerah. Le povprašajte pri naših sosedih, ali Angležih in Francozih na primer. Kako neki bi sicer mogel pisati Knauerjev leksikon tako nepomembno in mimogrede o »balkanski kulturi«? Kako neki bi sicer mogli tolmačiti dejstvo, da so našim ljudem na nekaterih inozemskih univerzah izdajali diplome, veljavne za »Balkan in kolonije«? Čudno in prečudno se sliši vse to, pa vendar ni bajka. Slovanski jug je mnogih inozemcem še vedno dežela tisoč nemogočih čudežev, dežela neurejenih razmer in malone eksotičnih posebnosti.

Res je, da se lahko smejemo vsemu temu, vendar ta smeh poznanja našega juga ne bo niti malo izboljšal. Predvsem: ali je takšno mnenje pravilno? Da ni, je samo po sebi razumljivo vsakomur, ki vsaj nekoliko pozna Balkan. Vprašanje pa je, kaj neki zavaja tujce, da si ustvarjajo o nas takšno mnenje. Eden izmed važnih činiteljev, ki k temu mnogo pripomore, je nepoznanje geografije in kulturne zgodovine narodov; Angleži in Francozi so, kakor je splošno znano, slabi poznavalci Evrope; še Češke niso poznali mnogi angleški parlamentarci v času septemberske krize, kaj šele Jugoslavijo. Nedvomno takšno nepoznanje nam ne koristi, zlasti če gre za velike stvari, v katerih ima angleški parlamentarec dokaj važno besedo. Upanje je, da se bodo vsaj sedaj, ko se ime naše države često pojavlja na svetovni diplomatski pozornici, nekateri pomembni politiki ozrli na zemljevid in izmerili, kako daleč je iz Jugoslavije do poedinih glavnih mest in kakšen gospodarski ter vojaško-politični pomen ima za to ali ono državo. Kot enega izmed razlogov smo omenili tudi kulturno zgodovino, ki bi skupno s politično zgodovino bila kaj priročna za spoznanje stoletnih političnih in kulturnih borb Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki so krvaveli za svojo svobodo, zato, da so ohranili vsaj elementarne pravice svojega naroda, ko so se mogli drugi narodi neovirano razvijati na račun dela svojih kolonistov. Razvoj slovanskega juga je bil pač vse drugačen in so se narodi tekom stoletij izkovali za trdno, vsem oviram kljubujoče življenje.

Glavno, česar inozemstvo ne pozna, pa je življenska razvojna sila balkanskih narodov, med katerimi ni prenasičenja s civilizacijo; ti narodi si šele ustvarjajo svojo kulturo in polagoma vraščajo v krog evropske kulture. Zdravi so, sveži in zato jim je zagotovljen uspešen razvoj, ki prinaša dolgotrajno plodno življenje. To pa je moč skoraj vseh slovanskih narodov, moč, s katero se ne morejo ponašati ne Romani in ne Germani. Ta moč je jamstvo za bodočnost slovanstva, česar drugi narodi, ki so se preživeli, v tem smislu ne morejo več pričakovati. In kdorkoli bi poznal vitalno silo južnoslovanskih narodov, bi ne govoril z zasmehom o nekakšnih barbarih, temveč s spoštljivostjo o narodih, ki jih čaka veliko življenje.

Mi, ki nas pitajo z »Balkanci« iz prezira, ne pa iz spoštljivosti, moramo tudi dokazati svoje vrednote, ki rastejo iz naše življenske moči na vseh poljih in ki bodo rasle v smotrnem, sporazumno urejenem življenju še z večjo silo, pokažimo svetu, kdo smo! V nas ne sme biti malodušja, marveč samozavest, ne hlapčevstva, temveč življenje svobode. Sami si ustvarjamo svojo kulturo in jo tudi bomo ohranili samostojno; sami smo si priborili svojo politično svobodo in se bomo za njo borili vedno. Tako bomo ustvarili živ zid, ki bo predstavljal politično strnitev južnoslovanskih narodov, samostojnih po kulturi in vseh narodnostnih bistvih. Zato se moremo mirno smejati očitkom »balkanstva« in nazorno prikazati svojo razvojno silo, da bodo tuji narodi spoznali pravo bistvo njim še neznanega balkanstva!

—d.

V nas samih mora biti demokracija!

V vseh bojih za drugačno in boljšo ureditev sveta je šlo na koncu za to, da se drugače urede odnosi med ljudmi. Da bo odnos človeka do človeka, moža do žene, otroka do učitelja, duševnega delavca do ročnega in obratno iskrenejši, pravičnejši, demokratičnejši, bolj človeški. Borci za novo ureditev odnosov med ljudmi so vedeli, da je pogoj za to ponovitev gospodarstva, ki ne bo več delalo iz ljudi kruhoborce, hlapce, ki nad njimi vedno visi bič revščine in so temu prilagajali svoje življenske odnose do drugih ljudi. Pogoj za to je novo širše pojmovanje kulture, politike in vsega javnega življenja, ki naj postane bolj ljudsko. Vse reforme in spremembe, ves boj, ki ga imenujemo boj za demokracijo ali boj za nov družbeni red ali kako drugače, ves ta boj bi bil brez pomena, če bi ne prinašal človeku več zadovoljitve. Tistega zadovoljstva, ki se prične tam, kjer nehajo skrbi za delo, za vsakdanji kruh, za obleko, za streho. Rešitev vseh teh vprašanj ima v svojem konkretnem programu prava demokracija, so pa le pogoj za ustvaritev odnosov, o katerih smo govorili zgoraj. Zato pa mora biti v nas samih dovolj tega duha demokratičnosti, ki vidi v človeku — v otroku, ženi, delavcu, kmetu in intelektualcu — sočloveka. Mnogo ljudi glasno povdarja svojo demokratičnost in celo revolucijonarnost in celo javno dela, toda v nekaterih ni duha po demokratičnosti. Med njimi in med zagovorniki diktatur in nazadnjaških ideologij v jedru ni razlike. Morda je ta in oni zaslepljeni pristaš na videz kar revolucijonarne, toda v resnici nazadnjaške ideologije, celo več človeka kakor pripadnik resnično razredne ideologije. Kajti človek brez demokratičnega duha bo nesel s seboj tudi v novo družbo lastnosti in kali preteklosti in bo zastrupljal odnose med ljudmi. V življenju vidimo te lastnosti v vsakdanjem občevanju, v odnosu podrejenih do nadrejenih in obratno, do žensk, do otrok. V čutu večvrednosti, nadutosti, v gledanju na ženo kot predmet in na otroka kot bitje, s katerim ni treba resno postopati. V vseh takih vsakdanjih srečanjih in dotikih med ljudmi lahko presodimo človeka in njegovo sposobnost in vrednost. Po tem moramo opredelievati ljudi na demokratične in nedmokratične. V nas samih, če smo pristaši demokracije — široke, gospodarske, kulturne in politične demokracije — mora biti največ duha in miselnosti demokracije!

—ski.

ŠIRITE „EDINOST"

7 dni
domačih vsti

✱ **Ban dr. Natlačen** je te dni službeno obiskal severno mejo. Bil je v okrajih slovenjgraškem, dravograjskem, v Slovenskih goricah in na Murskem polju. Prebivalstvo ga je povsod živahno pozdravljalo. Slovesenje bil sprejem v Mariboru, kjer je ban prisostvoval slavnostni seji mestnega sveta, na katerem sta ga pozdravila župan dr. Juvan in škof dr. Tomažič.

✱ **Državni svet** obstaja v Jugoslaviji ravno sto let. To obletnico so v Beogradu slovesno obhajali.

✱ **Zagrebški velesejem** je bil preteklo soboto slovesno otvorjen. Odprl ga je trgovinski minister Tomić. Velesejmu je priključen tudi avtosalon, na katerem je razstavljenih izredno mnogo vozil, zlasti nemških in italijanskih.

✱ **Prvi Slovenec** je postal poveljnik konjeniškega polka kraljeve garde. Je to polkovnik Anton Kokalj, ki je bil doslej adjutant Nj. Vel. kralja Petra. Hkrati je bil odlikovan z redom Jugoslovenske krone 3. razreda.

✱ **Krediti za zdravstvo v Sloveniji.** Iz posojila za povečanje državnih bolnišnic je namenjenih za bolnico v Ljubljani 3,100.000, za bolnico za duševne bolezni na Studencu pri Ljubljani 6,604.000 in za sličen zavod v Novem Celju 964.000 dinarjev, skupaj torej 10,668.00 dinarjev.

✱ **Za zaščito pred napadi iz zraka** je izšel te dni poseben pravilnik, ki vsebuje podrobna navodila o postopanju v primeru vojne, kadar preti nevarnost itd.

✱ **Bančni zavodi v Sloveniji** poslujejo od 1. maja do 15. septembra le od 8. do 13. ure, popoldne pa so prostori zaprti.

✱ **Industrijskih obratov** je bilo v prvem četrtletju t. l. v Sloveniji odjavljenih 11, prijavljenih pa le 6, tako da je število podjetij nazadovalo za 5. V trgovini je bilo prijavljenih 238, odjavljenih pa 264, izpadek torej 26. V obrti je bilo prijavljenih 317, odjavljenih pa 192, tako da je tu prirastek za 225. V gostinstvu končno je bilo prijavljenih 87 podjetij, odjavljenih pa 83, tako da znaša prirastek le 4 obrate; zmanjšalo se je predvsem število gostiln, povečalo pa se je število krčem.

✱ **Poklicno posvetovalnico** bo banovina ustanovila v Ljubljani. Priprave so že v teku in je banovina že v proračunu poskrbela za primerno dotacijo.

✱ **Največja nabavljalna zadruga** je ona ljubljanskih železničarjev, ki šteje sedaj že skoraj 8000 članov. Na drugem mestu je Nabavljalna zadruga državnih nameščencev v Mariboru, ki šteje preko 5000 članov.

✱ **Prekmurski teden** bo od 17. do 26. junija v Murski Soboti v proslavo 20letnice, odkar spada Prekmurje k Jugoslaviji. Priprave so že v polnem teku in obetajo dostojno proslavo te pomembne obletnice. V okviru tedna so razne prireditve, tako tudi zborovanje trgovcev za vso Slovenijo, potem zborovanje društev, korporacij itd.

✱ **Mladinski tabor** bo letos v Mariboru, in sicer od 29. junija do 2. julija. Na sporedu je več prireditev.

✱ **Batova palača v Ljubljani** sredi mesta je pod streho. Poslopje ima sedem nadstropij in bosta v njem tudi kino in v najvišjem nadstropju kavarna.

✱ **Deset modernih lokomotiv** je izročila te dni Tvornica vagonov in strojev v Brodu železniški upravi. Stroji so izvrstni, kakor so pokazale poskusne vožnje, in odgovarjajo vsem stavljenim zahtevam.

✱ **Za načelnika carinskega oddelka finančnega ministrstva** je bil imenovan dr. Martin Pavlič, ki je strokovnjak v carinskih zadevah in že precej let zaposlen v finančnem ministrstvu v tej stroki. Dr. Pavlič je prvi Slovenec, ki je stopil na čelo tako važne panoge državne uprave, kot je carinstvo. Star je 45 let in je pohajal v gimnazijo v Celju.

✱ **Živalsko cepivo in zdravila** bodo odslej izdelovali v Beogradu, tako da jih ne bo treba več uvažati. Ministrstvo za poljedelstvo je že storilo potrebne sklepe. Tovarna bo stala kakih 10 milijonov dinarjev.

✱ **Nove tvornice celuloze** namerava zgraditi država. Ena naj bi stala v Gorskem kotaru ali v Liki, druga pa v Bosni. Sedanja tvornica v Drvaru bo povečana in modernizirana. Ker se Francija zanima za velike množine naše celuloze in hoče lesovino stalno kupovati, ker ji je odpadla Avstrija kot dobaviteljica, je v Jugoslaviji nastala potreba po izdelovanju večje množine te polsirovine.

✱ **Novo veliko železarno** namerava Rudarska družba v Topuskem na Hrvatskem zgraditi pri vasi Brasmovem v bližini Prijedora v Bosni, kjer so veliko ležišča limonita. Železna ruda ima do 48% železa. V načrtu je več plavžev

Po odpovedi dveh mirovnih dogovorov

Hitlerjev odgovor na Rooseveltovo poslanico - Napetost med Nemčijo in Poljsko - Komentarji tiska

Čeprav po pisanju nemških listov ni bilo več nobenega dvoma, kakšen bo Hitlerjev odgovor, zanimanje za ta govor do zadnjega ni popustilo, kajti Evropa je že vajena, da se razna zanesljiva pričakovanja zanesljivo izneverijo. In treba je priznati, da kljub tej pripravljenosti na vse ni manjkalo presenečenj.

Ves govor, ki je trajal dobri dve uri, je bil razdeljen na dva dela: na nekak zunanje politični pregled in na pravi odgovor Rooseveltu, ki je po točkah izpodbijal Rooseveltove predloge. V začetku je z že znanimi argumenti opravičeval zasedbo Češke, nato se je obrnil z nekaj kratkimi besedami na svojo francosko sosedo, ki ji je očital, da ni znala ceniti žrtve, ki jo je prinesla Nemčija s tem, da se je odpovedala francoski Alzaciji in Loreni. Dalj časa se je mudil pri Angliji. Z laskavimi besedami je ocenil kolonizacijske sposobnosti Britanskega imperija a obžaloval, da Nemčja v Britaniji ne najde pravega razumevanja in potem odpovedal nemško-angleški sporazum. S precej ostrimi besedami se je obrnil na Poljsko, ponovil zahtevo po izročitvi Gdanska in po izgraditvi eksteritorialne (izven poljske oblasti ležeče) ceste preko poljskega ozemlja v Vzhodno Prusko ter odpovedal nenapadalni dogovor.

Hitlerjev odgovor Rooseveltu, ki ga nemški listi imenujejo »Abfuhr«, je bil tak, kakršnega so poznavalci nemškega nacionalnega socializma in njegove politike predvidevali. Oba predloga, ki jih je bil Roosevelt stavil, namreč, da zagotovi skoro vsem evropskim in drugim državam, da jih ne bo napadel in da po zkusi uveljaviti svoje zahteve na mednarodni konferenci, je Hitler odklonil. Prvo zato, ker se mu ne zdi potrebno tako jamstvo, saj je takih jamstev dal že mnogo, če ne verujejo njegovim prejšnjim, zakaj zahtevajo nova? Drugo pa zato, ker je Nemčija razočarana nad konferencami, ki so se do sedaj vršile, posebno pa nad Društvom narodov, ki predstavlja nekako stalno konferenco in je bila posebno dinamičnim državam samo v napoto. Govor se je zaključil z nekaterimi stavki o svetovnem miru in o blagostanju vseh ljudi na svetu, ki mu tudi Hitler skuša služiti po svojih močeh.

Po mnenju svetovnega tiska se po Hitlerjevem govoru ni mnogo izpremenilo. Odpoved nemško-angleškega sporazuma se smatra bolj kot simbolična kretnja kakor kot pomemben meddržavni dogodek, saj Nemčija tudi doslej še ni dosegla tiste višine v tonaži svojih ladij, ki ji jih je ta sporazum dovoljeval (35% tega, kar ima Velika Britanija). Tudi v prihodnje ni verjetno, da bi Nemčija to višino dosegla, posebno sedaj, ko se Velika Britanija tako mrzlično oborožuje. Pomembnejša je odpoved nenapadalne pogodbe s Poljsko, ki predstavlja po mnenju tiska že precej očitno grožnjo, ki je sedaj podprta od prave časopisne vojne med Nemčijo in Poljsko. Ker je pri takih velikih političnih govorih važno tudi to, česar v njih ni, komentirajo svetovni listi posebno tudi dejstvo, da je Hitler v svojem govoru svoje zavezniške Japonce le mimogrede omenil. Po izjavah iz merodajnih krogov Združene države odklanjajo prepis Hitlerjevega govora kot odgovor na Rooseveltovo poslanico.

Največji odmev je našel Hitlerjev govor med Poljaki. Časopisi ostro zavračajo pisanje nemških listov, posebno razne primere s ČSR, ki jih je polno v nemškem tisku. Posebno ostre so polemike okoli zgodovinskega prava, ki ga skušajo Poljaki obrniti tudi nase in sebi v prid, kar pa Nemci odločno odbijajo, saj bi po mnenju »Völkischer Beobachter«-ja lahko še prišel kak poljski list, ki bi v imenu tega zgodovinskega prava zahteval zase celo Berlin, ki je bil baje nekdaj slovanska naselbina. Sklicevanje na zgodovinsko pravo po mnenju tega tiska za Slovane ne velja.

jad.

7 dni
po svetu

☐ **»Francija bo stala vedno tedaj na strani Poljske,** kadar bodo ogroženi poljski življenjski interesi. Presojo za to pa prepušča vladi.« Tako je povedal francoski zunanji minister Bonnet poljskemu poslaniku v Parizu.

☐ **Ribbentrop** se sestane s Cianom na Comskem jezeru.

☐ **Francoski poslanik v Španiji, maršal Petein,** je prišel na kratek oddih v Giberaltar.

☐ **Na Madžarskem** bodo imeli 28. in 29. maja volitve.

☐ **O odstopu Litvinova** se v evropskih prestolicah mnogo ugiblje. Francoski list »Petit Parisien« navaja besede poslanika Majskega, po katerih je s to izpremembo v ruski zunanji politiki ostalo vse pri starem.

☐ **Madžarska ministra grofa Teleky in Csaky** sta se vrnila iz Berlina. Pri tej priliki se je demantiralo: 1. da so govorili v Berlinu o Slovaški in njeni morebitni vključitvi v Madžarsko in 2. da se je govorilo o kaki carinski zvezi med Madžarsko in Nemčijo.

☐ **Nemški poslanik von Motike** se še ni vrnil na svoje službeno mesto v Varšavo. Nekateri vidijo v tem slabo znamenje za nadaljnji razvoj nemško-poljskih odnosov.

☐ **Južnoafriška vlada** je objavila načrt za obvezno vojaško službo. Po tem načrtu bodo morali vsi moški od 17. do 60. leta služiti vojaški rok.

☐ **Med slovaškima ministroma Sidorjem in Machom** je prišlo do nasprotij. Sidor, o katerem poročajo, da je zagovornik čim tesnejše naslonitve na Poljsko, je odstopil. Ker je znano, da ima Sidor mnogo pristašev med Hlinkovimi gardami, je Mach razpustil gardo.

☐ **Iz Anglije** hočejo pregnati 50 Nemcev, ki so osumljeni podtalnega rovarjenja proti Angliji. Nemci so na to odgovorili z izgonom nekaterih angleških novinarjev.

☐ **15. maja se vrši seja Zveze narodov.** Predsedstvo ima tokrat Rusija. Pričakujejo, da bodo pri tej priliki razgovori med demokratskimi velesilami in Rusijo že toliko napredoval, da bo prišlo do zaželenega sodelovanja.

☐ **Litvinov,** sovjetski komisar za zunanje zadeve, ki je bil med vsemi zunanjimi ministri Evrope najdalje na svojem mestu, **je odstopil.** Na njegovo mesto so izvolili samega predsednika ljudskih komisarjev Molotova. Ugibanja o odstopu so različna: nekateri sodijo, da je 63-letni vedno nekam bolehavi mož odstopil res iz zdravstvenih razlogov, drugi pa sodijo, da so mu šteli v zlo, da so šla pogajanja z demokratskimi velesilami prepočasi od rok. Na vprašanje, ali se bo radi tega zunanja politika kaj izpremenila, je sovjetska vlada odgovorila, da je bila zunanja politika Sovjetske Rusije vedno politika osrednje vlade in da Sovjetska politika ne pozna perzonalne politike.

☐ **Oče slovaškega naroda msgr. dr. Tiso je imel govor,** v katerem se je ostro obrnil proti vsem, ki menijo, da Slovaška sama ne more obstajati kot samostojna država. Take trditve so zgolj zlobna natolcevanja in uspehi tuje sovražne propagande sploh pa popoln. iz trte zvita, saj je vendar veliki vodja nemškega naroda jamčil za samostojnost Slovaške za celih 25 let. Nikakega razloga ni, da bi tej Hitlerjevi izjavi ne verjeli. On vendar prav gotovo ne bo snedel svoje besede.

☐ **V Valenciji** je imel Franco veliko vojaško parado, ki se je je udeležilo 4000 vojakov.

☐ **Bivši kralj Zogu in njegova žena Geraldina** sta prispela v Carigrad, kjer se bosta ustavila.

☐ **Romunski zunanji minister Gafencu** je pred svojim odhodom iz Rima sprejel poslanike Francije, Anglije, Poljske, Turčije in Grčije. Odpotoval je v Beograd.

☐ **Slovaška** je začela izdajati nove bankovce po 500, 1000 in 10.000 kron, ki jih zamenja za dosedanje češko-slovaške. Gre za stare bankovce, ki so prežigosani in imajo namesto napis »Československa Republika« napis »Slovenski stat«.

☐ **V Palestini** bo, kakor vse kaže, le prišlo do sporazuma. Tudi muslimanski verski poglavarji ter zainteresirane države Irak in Egipt so se izrazile že prav povoljno. Vsekakor je ta sporazum velika zasluga Italije, ki je z zasedbo Albanije spravila Arabce v angleški tabor.

☐ **Na evharističnem kongresu v Alžiru** je prišlo do edinstvene manifestacije verskega bratstva. Vrhovna voditelja muslimanov in izraelcev v Alžiru sta se prišla poklonit papeževemu legatu pariškemu kardinalu Verdieru. Veliki mufti je izjavil: »Vsi mi, ki smo se vam prišli poklonit, vidimo v vas, emnenca, simbol enotnosti razredov in verstev.« Kardinal Verdier je bil očitno ginjen nad temi izrazi spoštovanja in se je iskreno zahvalil ter sporočil, da bo poročal o tem tako francoski vladi kakor papežu.

☐ **Zunanji ministri Švedske, Norveške, Danske in Finske** se bodo sestali na skupni konferenci, da bodo zavzeli skupno stališče glede ponudbe Nemčije o nenapadalnih paktih. Nemčija bi rada ta vprašanja kmalu rešila, da ne bi imela skrbi pri reševanju poljske krize.

Kongres Cehov in Slovakov v Parizu

V Franciji živeči Čehi in Slovaki so se 1. t. m. zbrali v Parizu na kongres, ki so mu predsedovali Smutny, Stransky in Osusky. Med drugimi je poslal pozdravni brzojav kongresu tudi Beneš. Čehi in Slovaki so podrobno razpravljali o položaju in v primeru potrebe stavili Franciji na razpolago svoje življenje, svoje sile in premoženje.

—ski.

100.000 ljudi je obiskalo prvo uro svetovno razstavo v New Yorku

Ob otvoritvi svetovne razstave v Newyorku je pozdravil zastopnike 60. razstavljajočih narodov župan La Guardia. Med drugim je dejal, da morejo živeti v tej deželi svobodno in v popolni harmoniji rase in vere vsega sveta in da to ni nikak patent, nasprotno, tako naj bi bilo povsod na svetu. Predsednik Roosevelt je razstavo odprl in jo označil kot sredstvo spoznavanja in miru med narodi. To razstavo »jutrišnjega sveta« je prvo uro obiskalo sto tisoč ljudi.

—ski.

☐ **Svetovna razstava v Newyorku** je bila v nedeljo otvorjena. Otvoril jo je sam sredsednik Roosevelt. Razstavljalci so z vsega sveta. Tudi Jugoslavija je zastopana s skromnim paviljonom. Ponoči pred otvoritvijo je imel kratek govor v beogradskem kratkovalnem radiu trgovinski minister Tomić in je pozdravil razstavo. Govor so prav dobro slišali tudi v Ameriki.

☐ **Beckov odgovor Hitlerju** pred poljskim sejmom je bil, še preden je bil govorjen, sprejet na ministrski seji, ki ji je predsedoval sam predsednik republike Moscicky. Obe demokratski velesili sta dobili govor že preje v pregled in se z njim strinjata.

☐ **Roosevelt** je izjavil, da o Hitlerjevem govoru, ki ga je bral v časopisih, nima ničesar pripomniti.

☐ **50 Nemcev** je dobilo ukaz, da zapustijo Anglijo.

☐ **Francija** je prepovedala uvoz japonskega blaga. Izvzeti sta le svila in kafra.

☐ **V Belgiji** so aretirali nemškega novinarja, ker se ni dovolj spoštljivo izrazil o belgijskih kolonijah.

Jetika – morilka našega naroda

Statistike v zadnjih letih o življenju našega naroda nam pričajo o razdejanju, ki ga vrši med našim ljudstvom jetika. Ako pogledamo v obrtniške, tovarniške in zasebne delavnice, v kmetske hiše, ako opazujemo naše ljudi na cesti, ali spoznamo življenje številnih viničarsikh družin po vinogradniških pokrajinah, povsod vidimo kako ugonobija in gloda ta strašna bolezen človeška življenja, uničuje delovno moč, omejuje energije in upropašča cvet našega naroda. Naši predniki so trpeli radi kuge in drugih nadlog človeškega rodu, toda vse te bolezni so prišle iznenada kot katastrofa, so zahtevale žrtve in so spet izginile, nakar se je narod zopet opomogel in otresel nevarnosti. Dandanes pa smo priče vse drugega, nevarnejšega razdejanja. Počasi, toda zanesljivo nam jetika uničuje ljudi. Ali se ne zdrzne vsakdo, ko opazuje zdravstveno stanje neštetih slovenjegoriških viničarskih in bajtarskih družin ter množice delavstva po tovarnah in v premogokopnih revirjih, kjer žive v nezdravih stanovanjih. Tako ni čuda, da slabo hranjene in borno oblečene množie vidoma hirajo. Po zanesljivih podatkih posnemamo, da umre vsako leto med Slovenci v dravski banovini 2500 ljudi za jetiko, ako pa štejemo vse Slovence po svetu, moramo te številke podvojiti. Skupaj je v dravski banovini najmanj 65.000 ljudi bolnih za jetiko. Torej ima vsak 18 Slovenec neizbrisen znak jetike.

Ker se jetika loti najbolj tistih, ki niso dovolj odporni, je glavna skrb kako povečati odpornost našega ljudstva in vsakega psameznika proti jetiki.

Človeško telo je tako ustvarjeno, da se more iz lastnega prizadevanja boriti proti neštetim zdravstvenim nevarnostim drobnega sveta bakterij in bacilov, ki povzročajo nalezljive bolezni. Kri in drugi sokov človeškega telesa so zmožni vse različne naravne kali uničiti, toda za to moramo tudi skrbeti za svoje telo. Glavni in prvi pogoj za primeren razvoj telesa je hrana. Dovoljno hranjen človek je tudi odporen proti jetiki. Glavni pogoj, da ostanemo zdrav narod, je neobhodna potreba, da se ustavi prodiranje te nevarne bolezni pri mladini. To varovanje mladine pa je mogoče le s preskrbo dovoljne in okusne hrane, ki bo odgovarjala potrebam in razvoju telesa. Poudarjamo, kar je naša javnost že želela, da se v naše šole uvede kozarec mleka za naše otroke, kar bi veljalo neprimerno manj, kakor pa vzdrževanje številnih zavodov za odrasle jetične bolnike.

Pred leti, ko je imelo naše ljudstvo vsaj dovolj hrane, smo opazovali razveseljivo dejstvo, da je pričel odstotek umrljivosti za posledicami jetike v Sloveniji nekoliko padati, toda v zadnjem času so se prehranjevalne razmere poslabšale in to predvsem po mestih in posameznih pasivnih pokrajinah. Pobijanje te bolezni je pri nas, kjer nimamo dovolj tovrstnih primernih zavodov tem bolj otežkočeno, ker mnoge revne delavske družine prejemajo tako pičel dohodek, ki niti ne zadošča za lastne najnujnejše potrebščine, ne da bi še kaj preostajalo za potrebno prehrano in nego jetičnih otrok. Tu je glavni vzrok, tu je razlaga za tako strašno razširjenje jetike med Slovenci.

Drugi vzrok jetike temelji na nezdravih stanovanjskih razmerah. Ako pogledamo v slovenjegoriške in haloške viničarske koče, bi mogli ugotoviti, da vlada tu nepopisno higienično stanje, ki ga lahko po nekod prmerjamo z živalskimi hlevi. Stanovanja so nezdrava v prvi vrsti vsled neznosnih socialnih in gospodarskih razmer tega stanu, ki je najbolj zapostavljen in v vseh pogledih od povsod prezrt.

Če upoštevamo te razmere, moramo pri znati naši Protituberkulozni ligi, da se vseh teh dejstev zaveda in da se bori pogumno proti tej največji rani naroda. Priznati pa moramo, da liga ne bo mogla jetike zatreti ter bo le zmanjševala njen razmah. Tukaj je treba zastaviti širšo iniciativo. Sami bomo krivi razširjenju te bolezni, ako tedaj ne preskrbimo za zadostno prehrano in nego mladine, ako ne poskrbimo, da z vsemi možnostmi omogočimo napravo čim več higienično zdravih delavsikh stanovanj in pri tem posvetimo še posebno pažnjo stanju viničarskih stanovanj, ki jih je treba brezpogojno izboljšati, ako hočemo obvarovati še zdravo mladino pred oboljenjem in gotovo smrtjo. Tudi na kmetih je potreba velika, da se vcepi smisel za zdravstveno vzgojo in odgojo mladih ljudi.

Kot je potrebna v prvi vrsti borba proti vzrokom jetike je tem bolj potrebno posvetiti vso pažnjo onim, ki so tako nesrečni, da se jih je bolezen že resno oprijela. Nujno je potrebno, da se posveti vsa skrb vzdrževanju že obstoječih zdravilišč proti jetiki. V prilog dejanskim težnjam vsled bolehanja številnih revnih jetičnikov, ki so premoženjsko slabo stoječi in jim je potrebno zdravljenje onemogočeno, je treba ustvariti možnosti, da se tudi tem nudi človekoljubna socialna pomoč.

Jože Rajh.

Servus (serbus) naš najlepši narodni pozdrav?

V zadnji številki »Edinosti« je bilo objavljeno Dičmanovo poročilo iz Sv. Jakoba ob Savi. Poročilo pravi, da je gostovalo v nedeljo tam pevsko društvo »Škrjanec« in da je med odmorom predaval predsednik g. Bolta nekaj o narodnem pozdravu. G. Bolta je navedel, da se pozdravljamo Slovenci z »Dober dan«, »Bog daj«, »Zdravo«, »Bog živi« itd. Ker pa ima po njegovem mnenju vsak tak pozdrav svoj političen pomen (pripomba ob robu: vsi Savinjčani brez razlike se pozdravljajo »Zdravo!«), se je izrekel govornik za nevtralen pozdrav in ta naj bi bil »servus«. (Upam, da je bila to le šala!) Dičmanov pravi prav, da pomeni ta pozdrav »sluga«, »hlapec« in ga ne moremo sprejeti. Pravi še, da nima nič proti temu, če se neha s pozdravi, ki imajo gotov (!) prizvok, toda je proti pozdravu »servus«.

Mislim, da nima v tem prav niti g. Bolta in ne Dičmanov, ko sta kar za odpravitev naših starih pozdravov — radi ljubega pomirjenja in pobratenja med narodom. Odprava starih pozdravov bi k temu prav nič ne pripomogla! **Kajti ko bomo vsi Slovenci res prežeti z demokratično miselnostjo, ne bomo gledali človeku na usta in prežali, kako bo pozdravil** in tudi sami ne bomo dajali pozdravu posebnega »gotovega« povdarka, temveč bomo pozdravljali iskreno: »Dober dan«, »Bog daj«, »Živijo«, »Zdravo«. Ker pa še med vsemi nami ni globoke demokratične miselnosti, skušamo tako naivno zakriti razlike, ki so med nami. Toda teh razlik ni treba in tudi ni mogoče odpraviti, zato tudi zunanjih znakov teh razlik ni treba odpravljati in razlike s tem zakrivati! V tem je demokratičnost: če misliš, da sočlovek nima prav, ga prepričuj, toda pusti ga, da tudi on prepričuje, da se izjavlja, da pozdravlja po svoje in se opredeljuje, kakor mu je všeč. Kadar bo pa potrebno, bomo vsi klicali enega srca in enih misli skupnemu cilju čeprav vsak po svoje. To je prava demokratična miselnost, ki naj pronikne v vsako celico naše zavesti, pa bodo odpadli vsi smešni predlogi o pozdravljanju. Zato pozdravljamo še vnaprej vsak po svoje, toda v pozdravu naj ne bo osti in mržnje. **Pozdravljamo »Zdravo« in »Bog živi« in še drugače — le tistih pozdravov ne trpimo, ki imajo protidemokratičen in protislovenski propagandni pomen.** V tem si naj bomo enotni. Vsako uniformiranje in »glaihšaltanje«, tudi v pozdravljanju, pa je znak fašistične miselnosti!

C. Zagorski.

Nekoliko besed

Že od prevratnih časov sem se ni toliko pisalo in govorilo o raznih narodnostnih problemih, kakor ravno v teh zadnjih tednih in mesecih. Končno se temu ni čuditi, saj živimo v času, ko igrajo ti problemi važno vlogo, a jo bodo mogoče igrali v bližnji bodočnosti še bolj odločilno.

Tako se javljajo tako v tuzemstvu, kakor tudi v inozemstvu razni krivi preroki, ki skušajo ustvariti neko javno mnenje, češ, da je Slovenija prepežena z velikimi nemškimi otoki in da so posebno Maribor, Ptuj, Kočevje in Celje skoro do polovice nemška mesta. Ta mesta in še nekateri trgi, med njimi tudi Slov. Konjice, naj bi bili centri teh otokov.

Take in slične trditve, če jih ponovno čitamo v različnih časopisih, dajo končno človeku vendar-le nekaj misliti. Maribor dobro poznam in sem takoj vedel, koliko držijo te trditve člankarjev glede našega mesta. Pa me je slučajno par dni kasneje privedla pot v Ptuj. Spomnil sem se teh člankov in sem se odločil, da si vzamem toliko časa, da se prepričam, kako je s Ptujem.

Ozrem se malo po napisnih tablah. Velikanska večina je slovenskih, ne, skoraj vse, kajti ne morem smatrati za nemške napise razne Hoinig-e, Slawitsch-e, Wratschka ali celo Schoschteritscha. V neki trgovini sem našel v izložbi pritrjen listek, ki je v obupni nemščini oznanjal neko prodajo. Pod nemškim besedilom se je nahajal pravilni prevod nemškega teksta. Seveda, v resnici je bilo narobe, najprej je obstajal pravilni slovenski tekst in potem z muko (Nemci rabijo v takih slučajih besedi »mit Mühe und Not«) prevedeni nemški tekst.

Nekoč so nas v šoli učili, da so nagrobni spomeniki prav jasen dokaz prednikov ljudi, ki žive danes v kakem naselju. Podal sem se zato v par minut oddaljeno mestno pokopališče. Škoda, da piscev člankov, tako onega v »Deutsche Nachrichten«, kakor onih preko meje, ni bilo z menoj. Med res maloštevilnimi res nemškimi imeni sem našel med drugimi sledeča: Bratschko, Sellingschegg, Kolaritsch Laurentschitsch, Murschetz itd. Eden izmed teh nagrobnih kamnov pa me je posebno razveselil. L. 1918. je umrla neka oseba iz rodbine Rak (škoda, da si nisem zapomnil krstnega imena) in na nagrobnem kamnu je popolnoma pravilno vklesano ime Rak. L. 1939. pa je umrl spet nekdo iz te rodbine in danes lahko čitamo na istem nagrobnem kamnu z zlatimi črkami vklesano ime — Rack.

Dovolj mi je bilo dokazov. Vrnil sem se v mesto in sem kar nekam lažje dihal, kajti še tista majhna skrb, ki sem jo imel, ali vendar-le nimajo prav ti razni pisci, še ta majhna skrb je popolnoma izginila iz moje duše.

Ko sem odhajal iz Ptuja, nisem vedel, ali bi se smejal ali jezil nad predrznostjo teh krivih prerokov — ki skušajo na tako nesramen način ustvariti pri nepoučenih krogih popolnoma napačno mnenje o nemštvu v naših mestih in trgih. Vsakdo se lahko prepriča, da živi v celi Sloveniji silno malo pravih Nemcev, ki se kar izgublja med slovenskim prebivalstvom, da pa mrgoli med nami vse polno renegatov in bastardov, ki se jim očividno med nami predobro godi in ki že ne vedo več, kaj bi počeli. Če oni tega ne vedo, pa vedo drugi, kaj jim je storiti, a krivi preroki s svojimi pisarijami ne bodo dosegli svojega cilja, kajti če doslej nismo bili, danes stojimo budno na straži!

Eko.

Slab položaj uradništva

Prvi maj, ki je veljal nekoč kot praznik vere v lepoto življenja, je tiho in neopazno zdrsel mimo našega obličja. Bučnih zunanjih proslav ni bilo, toda v srcu je marsikdo zmislil nazaj, na tiste dneve, ko še ni bilo stradeža in bede in brezposelnosti in drugih sličnih nevšečnosti sodobnega dejanja in nehanja. In ko še ni bilo takšnega strašnega nemira, kakršnega zaznamuje naša doba. Prvi maj je veljal nekoč kot praznik proletarcev, kamor so se prištevali sicer le industrijski delavci — danes, ko se je sproletariziral tako rekoč ves svet, je razlika med stanovi popolnoma padla. Meščansko zagrinjalo, ki je ločilo tudi uradnika in sličnega pisarniškega škrica od ostalega delovnega ljudstva, je že tako pretrgano, da visi zdaj liki raztrgana cunja na daljnjem obzorju našega življenja. Malomeščanstvo je zdrknilo v prepad in posebno uradništvo vseh kategorij je tako sproletarizirano, da se je množica nemaničev neznansko razširila in poglobila. Uradništvo, ki je bilo steber malomeščanske miselnosti in do nedavnih dni nosilec njega kulture, je na tleh.

Prvi maj. Ni treba, da je samo prvi maj. Bil je tudi prvi januar in februar in še ostali meseci so na vrsti. Vsakega prvega dobijo uradniki plače. Mladi ljudje okrog 900 din, nekoliko starejši pa kakega stotaka več. Že v dveh dneh ni denarja nikjer — in še zijajo človeku v oči ogromni dolgovi, plodovi razmer še pri najsolidnejšem življenju. Uradniki so zadolženi, prezadolženi. Ali se lahko reče, da je kdo zapravljivec? Malo je takih — vsi ostali žive s svinčnikom v roki, računajoč z razmerami, trdnim življenjem, strašno draginjo, grozotno stanarino in obupnimi dohodki. Je pač tako: ne gre drugače, kot molčati in dalje služiti, riniti iz dolga v dolg ter zadrgavati pas. In upati v boljši čas.

—din—

»Prenovljeno v spomin 60 letnice vladanja cesarja Franca Jožefa I.«

Križevci pri Ljutomeru so prelep kraj sredi Murskega polja, prebivalci pa po večini zelo zavedni Slovenci Jugoslovani. Mnogo naših uglednih ljudi je iz Križevec doma. V kraju delujejo narodna društva, kakor Sokol, Slovenski fantje in dekleta, Gasilska četa itd. Kraj je sedež obširne križevske občine. Vzlic vsemu temu se pa moramo vendarle zavzeti, ko ob svojem prihodu v Križevce, in sicer na trgu sredi kraja, nenadoma zagledamo prenovljen spomenik sv. Janeza Nepomuka s sledečim ginljivim napisom na marmorni plošči sredi sohe:

»Prenovljeno v spomin 60-letnice
vladanja cesarja Franca Jožefa I.
1908.«

Vsak tujec lahko vidi navedeni napis, ki ga pot zanese v Križevce, naj bo to naš človek ali pa celo inozemec. Če ta napis vidi Nemec, kaj si misli? Izgleda, da vrli Križevčani kljub svoji narodni zavednosti še do danes niso pozabili na presvitlega cesarja Franca Jožefa I. in njegovo Avstrijo, ki je danes ni niti več na zemljevidu.

Nihče ne bi imel nič proti temu spomeniku, če bi Križevčani nadomestili marmorno ploščo z zgoraj omenjenim napisom z drugo s posvetilom padlim domačim vojakom. S tem bi se spomenik sv. Janeza Nepomuka povzdignil in kraju ter prebivalstvu pa bi bil v čast. Napis v spomin Franca Jožefa I. pa tega spomenika ne povzdiguje, niti ne dela časti kraju in prebivalstvu, zlasti v današnjih kritičnih časih za našo narodno stvar tu ob meji in po 20. letih obstoja Jugoslavije.

Križevčani, kdaj mislite odstraniti zgoraj navedeni napis s sohe sv. Janeza Nepomuka? Kaj misli o tem občinski odbor v Križevcih?

Ivo Čeh.

RAZNE VESTI

✱ **Velika jubilejna razstava slovenskega obrtništva** bo letos v oktobru v Ljubljani. Pobudo za to prireditev so dali zastopniki poedih obrtniških društev. Namen razstave je, pokazati kakovost izdelkov naših obrtnikov, hkrati pa tudi razvoj slovenskega obrtništva od prevrata pa do danes. Na čelu razstavnega odbora je g. Ivan Ogrin, predsednik obrtne sekcije Zbornice za trgovino, obrt in industrijo.

✱ **V Dravograd** se preseli s 1. julijem davčna uprava za okraj Dravograjski. Doslej je bil sedež davčne uprave za ta okraj v Prevalju. Že lani so se začeli okrajni uradi preseljevati iz Prevalj v Dravograd.

Naša mladina

Potreba po enotnem mladinskem gibanju

Danes skoraj že ni več mladinca, ki se ne bi zavedal, da ima vsa mladina gotove skupne težnje in interese. Volja do ostvarenja teh skupnih teženj je močna med mladino, toda vendar bo vse to zaman, dokler se mladina ne združi v enotno gibanje. Socialni, še bolj pa narodni položaj mladine baš v tem času naravnost sili k skupnosti mladine. Danes je morda bolj kot kdajkoli prej jasno, da le v skupni borbi more slovenska mladina doseči boljšo bodočnost. Toda zavedati se moramo, da je skupna borba brez enotne organizacije nemogoča. Akademska in tudi že srednješolska mladina je to že spoznala in se od desnice pa do skrajne levice združila v enoten blok; sicer za enkrat res da samo za dosego ene izmed točk mladinskega programa, t. j. za skupno narodno-obrambno delo, toda prepričani bodimo, da bodo uspehi, ki jih bo mladina dosegla pri tem delu, vsekakor ohrabila mladino, da bo začela nastopati skupno tudi za izpolnitev vseh ostalih točk mladinskega programa.

Sedaj sta na vrsti še kmečka in delavska mladina, da tudi onidve gresta preko razlik v mišljenju in stvorita skupen mladinski blok, katerega glavna naloga bo narodno-obrambno delo. Če se bo to ustvarilo, potem ne bo več težko prav vso intelektualno i kmečko i delavsko mladino združiti v enotno mladinsko gibanje. Prva naloga tega gibanja bi bila poiskati zveze s hrvaško in srbsko mladino in skupno z njo delati na širjenju narodne zavesti in pobijanju tuje propagande.

Slovenska mladina, zavedaj se, da je tvoja bodočnost v največji meri odvisna od tebe same. Sedanji čas ni primeren za dolga premišljevanja in debatiranja. Življenje zahteva od nas hitrih in odločilnih akcij, zato pristopimo vsi brez ozira na politično prepričanje k delu za skupno stvar, da si tako zagotovimo svobodno življenje v skupni in neodvisni Jugoslaviji.

Ra.

Kmetsko mladinski pokret na Vrhniki

V rojstnem kraju našega velikega moža, ki ga prav zadnje čase proslavljamo, smo ustanovili v januarju 1939 novo postojanko kmetsko mladinskega pokreta. Nadepolni in navdušeni za novo idejo smo stopili pogumno v svet. Toda, čim smo se pokazali v javnem delovanju, že smo občutili sovraštvo in zatiranje. Ko smo zaprosili za vprizoritev naše prve igre za dvorano društvo, ki je na glasu nepristranosti, je nam njih voditelj sam to prošnjo odklonil. Čeprav nam ni bila izkazana krščanska ljubezen do bližnjega, vendar nismo klonili, ampak smo z uspehom dvakrat vprizorili našo igro v bližnji okolici. Za našo drugo dramatsko vprizoritev smo bili gostje na odru, kjer so nas bratsko sprejeli. V zavisti nad našim uspehom, pa so se tokrat lotili naši nasprotniki posameznih igralcev in jih stavili pred izbiro, ali zapustiti naše društvo ali njihovo. Čudno, saj to seje prezir in sovraštvo, ne pa ljubezen do bližnjega, kakor stoji v njihovih pravilih. — Nočemo kloniti, pokazati hočemo, da smo zavedni kmetski ljudje, ki stopamo za novimi cilji v lepšo bodočnost!

Gospodarstvo

Slovenski gostilničar in laško pivo

Obramba gostilničarske pivovarne d. d. v Laškem je naša narodna zadeva

Na škodljivost tako zvanih kartelov, ki rode toliko družabnega in gospodarskega zla, smo že nekajkrat opozarjali. To je najstrašnejše orožje v krivičnih prizadevanjih za gospodarsko nadvlado razmeroma prav majhnih skupin ljudi kapitalistov v glavnem iz industrijskih in trgovinskih velepodjetij. Beseda kartel, izposojenka iz francoščine, pomeni dogovor ali pogodbo n. pr. med tovarnami za določitev enotnih cen njihovih proizvodov in izdelkov, ki so za vse pogodbenike strogo obvezne. Tu ne gre za zaščito ustreznega in opravičljivega zaslužka, marveč za dosego neprimerno velikih, veleoderuških zaslužkov, včasi naravnost ogromnih dividend ali deležev delničarjev na dobičku karteliranih podjetij. Železo, baker, petrolej, bencin, volna, pa izdelki iz vsega tega. Potem sladkor, vžigalice, cement, umetna gnojila. Kdo bi mogel našteti vse važne gospodarske in življenjske potrebščine, čijih cene nam narekujejo maloštevilni, a dobro organizirani gospodarski mogotci — brez vesti in brez srca! Domačini enako ko tujci in — povezani mednarodno-kapitalistično — oboji skupaj. Med njimi vodje naroda, prvaki narodne in državne politike ter krmarji naše skupne življenjske usode vobče. Najlepše pa je to, da so karteli zajeli tudi pristno kmečke pridelke, ki jih tako strašno umetno podražujejo s spekulativnim prekupčevanjem in posredovanjem med izmučenimi pridelovalci in večidel lačnimi potrošniki z nedoglednimi hudimi nasledki za narod in državo. Neka javna podjetja so tudi pri kartelih in neki ljudje, ki bi mogli in morali zlo zatirati in zatreti do kraja, prav tako. Semkaj lahko uvrstimo tudi predmete monopola ali samoprodaje, ki tvorijo v splošnem naše vsakdanje življenjske potrebščine, med mnogimi drugimi n. pr. sol. Kako bi bilo, ako bi šlo v svoj kartel vse kmečko-delovno ljudstvo? . . .

Kajpak, tudi pivovarnarji so karteliran. Surovine jim daje kmet: hmelj in ječmen, seveda po cenah, ki jih določajo nekmetje. Cene pivu določajo pivovarnarji sami. Še več: določajo tudi, iz katere pivovarne smeš piti pivo za svoj denar. Prav tako sami odrejajo ceno za mlato, to so ječmenove ali sladne cime, odpadek pivovarske industrije, ki služi kmetu za tečno živinsko krmo.

Slovenski gostilničarji so se odločili za samopomoč, za osamosvojitev z ustanovitvijo svoje pivovarne pred kakimi osmimi leti. To je današnja Gostilničarska pivovarna d. d. v Laškem. Prvo pivo že teče in je odlično. O novem podjetju smo nekaj napisali v »Edinosti« od 30. jul. 1938 pod naslovom »Laško pivo in slovenski gostilničar«. Danes smo besedilo napisa nekoliko obrnili, postavivši »slovenskega gostilničarja« na prvo mesto, »laško pivo« pa na drugo mesto, kakor se nam zdi po pomembnosti teh pojmov pravilneje.

Gostilničarji delničarji laške pivovarne niso šli v kartel naših pivovarnarjev, niti ne bi mogli iti, niti jih ne bi nihče v kartel sprejel, dokler se ne izneverijo svoji nameri ob ustanovitvi lastnega pivovarskega podjetja. Saj so se združili predvsem baš tudi zato, da bi kartel pivovarnarjev vsaj nekoliko oslabili. Dokler so se zaslužni možje toliko mučili z ustanovitvijo samo in z ureditvijo delniške družbe, so imeli še precej mirne čase. Gospoda iz pivovarskega kartela se je šele zganila, ko se je velikopotezna zasnova že bližala uresničitvi. Pojavil se je namreč neki **Gvido Mayer** iz Zagreba z napadi na Gostilničarsko pivovarno, po drugi strani pa pri njenih delničarjih kot dober kupec njihovih delnic. Za njim se skriva kartelirana pivovarska industrija s svojimi nevidnimi delničarji. Mayer sam se je predstavl Gostilničarski pivovarni in javnosti za stoodstotnega arijca v svojem »odprtem pismu« v novoletnem »Slovencu« od 1. jan. 1939. takole:

»Glede svoje osebe Vas moram prositi oproščenja, da se Vam moj nos ne dopade in da me zaradi njega napadate plemensko in konfesionalno. Res ne morete zahtevati od mene, da se Vam na ljubo podvržem kozmetični operaciji. Toda pustimo ironijo! Vedite, gospodje, da mi delate veliko krivico, ko me proglašati v svojem »Glasniku« za Žida. Sem jugoslovanski državljan, katoliške vere, vodilo pa bi predaleč, da bi Vam, gospodje, dokazoval z dokumenti svoje arijsko pokolenje.«

Gostilničarski pivovarni v Laškem pa se je posrečilo dobiti od Matičnega urada židovske verske občine na Dunaju rojstne podatke o Gvidu Mayerju od 16. marca t. l., ki kažejo v izvirniku, da je Mayer pristen dunajski Žid.

Ta človek je hotel pokupiti vsaj večino delnic Gostilničarske pivovarne v Laškem, da bi potem v njej zagospodarili pivovarniški tekmeci in jo uničili. Karteli so brezobzirni in delajo navadno tako: delnice kakega konkurenčnega podjetja pokupijo, najraje po posredovanju kakega spretnega in dovolj drznega slamnatega možica, konkurenčno podjetje samo pa porušijo rajši do tal, kot da bi jim bilo v kakršno koli napotje. V Laškem se jim to ni posrečilo. Gostilničarska pivovarna je ostala v čvrstih rokah njenih ustanoviteljev, odnosno naših vrlih gostilničarjev delničarjev. Kakor smo že lani rekli, velja še zdaj in tudi v bodoče:

»Žilava vztrajnost vodstva pivovarne je zmagala ... Pa se oglašajo omahljivci ... Po drugi strani vplivajo, pritiskajo in strašijo tekmovalci pivovarske industrije. V pivovarski industriji ni mnogo ljudi, pa so bogati, zato močni. Gostilničarjev je samo v Sloveniji na tisoče. Ako bi bili složni in edini, vsi za vsakega in vsak za vse, bi bili še večja, čisto nepremagljiva sila . . .«

In na drugem mestu:

»Moramo pa reči, da smo se razveselili podjetnosti gostilničarjev, ko so se odločili za samopomoč. Prepričani smo, da bodo zmagali s svojim dobrim, varčljivim in poštenim delom . . . Pa naj potem pride kar si bodi! Tekmovalci bodo nudili blago v slepo ceno. Izdajstva pa ne sme biti! . . .«

Uvažujmo: Gostilničarska pivovarna d. d. v Laškem je gospodarska ustanova slovenskih gostilničarjev na osnovi samopomoči. Gostilničarska pivovarna je obenem naša narodna zadeva in nje obramba zoper vse napade od katere koli strani — dokler je v poštenih rokah in služi samo prvotno postavljeni svrhi — je naša narodna dolžnost. Opisano razdiralno delovanje proti mladi domači industriji je v urejeni državi — mislimo — nezakonito in nikakor ne moremo verjeti, da bi ga kdo mogel in hotel ščititi za Judeževe

Andrej Žmavc.

Umetna volna — lanital

Po letu 1928., ko je nastopila gospodarska kriza, so države zaprle meje, da bi tako očuvale svoje gospodarstvo pred tujim vplivom. Začel se je čas avtarkije, ki so jo označevali z nacionalnim gospodarstvom. To se je branilo predvsem uvoza, ter je radi tega pritiskalo na domače gospodarske in znanstvene kroge, da so morali nadomestiti manjkajoče surovine s surogati, z umetno pridobljenimi predmeti.

Tako je v času proizvodnje umetnih surovin zaslovel posebno lanital, ki naj bi zamenjal volno in, ki naj bi pripomogel do večje uporabe mleka, iz katerega se prideluje. Ime iznajditelja, italijanskega znanstvenika Ferretija je postalo kmalu splošno znano. Njegov izum so na veliko propagirali in za patent so se podjetja kar trgala. Vendar pa je zadel napredek te proizvodnje kmalu na velike težave. Čeprav so vložili koncerni v skoraj vseh evropskih deželah precejšen kapital v proizvodnjo lanitala, so vendar današnji uspehi neznatni in ne dajejo upanja na ugoden razvoj.

Težkoče nastopajo pri sami surovini lanital. Posneto mleko je imelo že doslej odjemalce, namreč mlekarstvo in živalsko hrano. Za to uporabo pa ni potreben predelan kazein, dočim mora biti za lanital prepariran. Takšnega seveda ni mogoče dobiti od malih producentov, lastnikov majhnih števila krav. V to svrho je namreč potrebno, da se postavijo v hlevih posebne naprave za predelavo kazeina v tekstilno surovino.

Poleg tega nedostatka pa je še drugi važnejši. Lanital nima vseh lastnosti volne in je posebno pomanjkljivo to, ker se ne da barvati. Torej je kvaliteta slabša od volne, proizvodnja pa mnogo dražja. Napredek lanitala pa je zavrlo še to: v času, ko se je proizvodnja povečala, so bila najdena nova umetna tkiva, od katerih je volni in lanitalu najbolj konkurirala lesna volna.

V Italiji je bila povečana proizvodnja lanitala najbolj proti koncu 1935. in bi morala doseči 1936. leta 26 ton dnevno, pa je vendar ostala 1937. še vedno pri 7. tonah. Zapreka ni bila v kvaliteti — to so mislili popraviti kasneje, ampak v pridobivanju kazeina. Podjetja so delala samo z dvetretjinsko zmožnostjo, čeprav je bilo ustvarjenih nekaj velikih gospodarstev za proizodnjo mleka. Zato so začeli naročati kazein iz Holandske. Ta uvoz pa se je zmanjšal lansko leto, ker se je cena volni znižala, dočim je obdržal kazein isto ceno. Posledica je bila ta, da je padla lanska proizvodnja v Italiji od 230 ton v maju na 41 ton v septembru.

Holandska je začela proizvajati lanital v prvi vrsti radi tega, da poveča uporabo mleka. Prvotno je izvažala le kazein, sedaj pa tudi že lanitalova vlakna, kajti po izkušnji z Italijo je začela sama graditi tovarne.

Na Poljskem so se zavzeli za proizvodnjo lanitala tekstilni industrijalci iz Lodza. To je pri vsaki preusmeritvi običajen pojav, kajti industrijalci hočejo imeti takoj vso proizvodnjo v svojih rokah, s čimer se zmanjša odvisnost. Na Poljskem pa so takoj posegli vmes tkzv. agrarci (tam so še danes ogromna veleposestva, kajti agrarna reforma je bila le delno izvršena) in so zahtevali od države, naj z 18. m.l. zlotov subvencionira proizvodnjo kazeina in lanitala.

Tvrdka Snia Viscosa in Ferreti je začela svoje delo tudi v Franciji, Belgiji in bivši Češkoslovaški. Na Angleškem ni uspela; tam so namreč uvedli nov, ne Ferretijev način pridelave. Kazein pa dobavljata Angležem Nova Zelandija in Argentina!

Čeprav so pred tremi leti začela rasti podjetja za izdelavo umetne volne kakor gobe po dežju, vendar ni dosegla proizvodnja lanitala zaželenega napredka. Je lanital pač umetna zadeva, ki daleč zaostaja za pravo volno. Zato je bilo povpraševanje po njem mnogo manjše, kakor je to pričakoval kapital (mednarodni čeprav nacionalno pobarvan), ki je zgradil nešteto podjetij po Evropi.

Bodočnost poljedelstva

Prinašamo radi tudi to mnenje in prosimo, da se tudi drugi o tem pomembnem vprašanju izjavljajo. — G. Žmavc sam se g tem za enkrat ne izjavlja. (Op. ur.)

Nekaj odgovora na kritiko Andreja Žmavca.

V predzadnji številki »Edinosti« me je obdolžil Andrej Žmavc, da učim kriv zadružni nauk. Mislim, da je prav, da odgovorim.

Popolnoma se strinjam z Žmavcem, da so pri nas mnogi zadružni pridigarji škodili našemu zadružništvu, toda k temu moram dodati, da pri nas tudi mnogi politiki in praktiki niso izvršili one naloge, k jim je bila dana. Najboljši dokaz za to je pač silna zaostalost naše kmetijske proizvodje. Kje je temu vzrok? Gotovo v dejstvu, da se mnogi, ki so se bavili z agrarnim vprašanjem, sami niso povzpeli veliko nad miselnost našega že po naravi konservativnega kmeta, in da so se puščali ob strani izsledki ekonomske znanosti (ki ni istovetna z agronomsko znanostjo!) Zato sem tudi ob koncu članka zapisal: »S temi vrsticami sem hotel pokazati kmečki mladini, da so pota, ki vodijo k izboljšanju sedanjih žalostnih gmotnih prilik na naši vasi«. Članek je bil namejen pred vsem mladini in ni bil napisan za to, da se že danes uvede zadružno kmetizsko pridelovanje, ampak, »da se kmečka mladina začne poglabljati v ta vprašanja in jih skuša razumeti« in da bo pripravljena takrat, kadar bodo gospodarske prilike zrele za tako višjo stopnjo kmetijske proizvodnje.

Žmavc zatrjuje, da si takega gospodarstva niti na luni ne more misliti . . .

Danes v znanstvenem svetu ni agrarnega politika (ne govorim o kmetijskih strokovnjakih), ki bi skušal braniti malo individualno proizvodnjo iz čisto gospodarskega stališča. Če jo nekateri teoretiki branijo, delajo to iz narodnih oz. socialnih razlogov. Agrarno politični strokovnjaki (med njimi najbolj znani: Dubrovski, Koniuhov, Minsol in Meščerjakov) so že zdavnaj s statističnimi podatki dokazali prednost zadružne proizvodnje. Pa tudi pri nas Slovencih je znan dipl. agron. A. Jamnik. O njem se pač ne more trditi, da je bil »teoretik brez vsakršnih stvarnih izkustev«. V Vodnikovi pratiki za l. 1936. piše pod naslovom: »Ali bi kolektivizacija kmetijstva pri nas pomenila zlo?« med drugim tudi sledeče: »Že leta in leta navajam in trdim, da se mora, kjer le mogoče, pametno kolektivizirati tudi naše kmetijstvo, če hočemo, da bo naše gospodarstvo uspevalo. Toda ne se plašiti! Kolektivizacija ni noben boljševiški privilegij. Saj kolektivizacija ni možna samo tam, kjer ni zasebne lastnine . . . ampak tudi ob varovanju načela zasebne lastnine je kolektivizacija prav lahko mogoča . . . Kolektivizacija se da izvesti p r i n a s na dva načina. Prvi bi bil izvedljiv tam, kjer bi se v zadrugo združila vsa ona zemljiška površnia, ki je posestniki ne bi pridržali prav samo za svoje zasebne namene, na skupnem v zadrugo danem svetu pa bi se gospodarilo v skupni režiji. Pridelek v naravi za dom in čisti dobiček bi se zadružnkom razdeljevala na podstavi opravljenh dnin ali v skupnost danih površin. Ta kolektiv po naše ni nič drugega nego proizvajalna in vnovčevalna zadruga, ki je pri maloposestniških zaostalejših narodih nujno potrebna«. Je tudi ta razprava dipl. agrar. Jamnika »norčija in burka«?

In če sedaj pogledamo razvoj poljedelske proizvodnje na zemlji (ne na luni!) se ustavimo v Združenih državah. Tam je vladal največji liberalizem; kajti vlada ni z nikakimi ukrepi ovirala ali uravnavali prirodnega razvoja proizvodnih prilik v poljedelstvu. Tam so vsi mali farmerji gospodarsko propadli, da so banke pokupile njihovo zemljo in začele koncentracijo in industrializacijo kmetijstva. Banke so torej osnovale ogromna veleposestva in uvedle stroje, ker je tako zahtevalo ekonomsko načelo, ki pravi: s čim manišo potrošnjo je treba doseči čim večji ekonomski uspeh.

Nujen razvoj gre na vseh gospodarskih področjih v smeri koncentracije proizvodnje in ta zahteva bo postala tudi pri nas slej kao prej glasna. Od nas pa bo odvisno, ali bodo to koncentracijo izvršile banke in pognale kmeta z zemlje ali pa jo bodo izvršili kmetje sami, tako, da bodo ostali še naprej sami svoji gospodarji.

Ra.

Kako je s sadro ali gipsom v Jugoslaviji?

Jugoslavija ima sadre neomojeno, pa jo doslej izrablja bolj intenzivno samo eno domače podjetje gipsa in umetnih gnojil, namreč »Sana« iz Zagreba. »Sana« ima kamnolome sadre v Petkovcu pri Blagaju, Bosanskem Novem, Volarih pri Jajcu, v Kosovu pri Kninu, tovarno pa v Blagaju pri Bosanskem Novu. Ta tvrdka proizvaja vse mogoče vrste sadre ali mavca; poleg tgea pa ji je uspelo, da je vrgla že okrog 72.000 ton surovega mavca na inozemska tržišča in sicer v Bolgarijo, Veliko Britanijo, Južno Afriko, Italijo in Madžarsko. Več kot 7.000 ton je šlo tudi na »Daljni Vzhod«, kjer primanjkuje sadre.

Sirovega mavca je bilo izvoženega leta 1937. skupno 7.349 ton v vrednosti 481.298 din, leta 1938. pa 3.933 ton v vrednosti 238.000 din, kar pomeni zmanjšanje za poolvico. To pa ni nikakor slabo, če se je istočasno povečal izvoz predelane sadre. Toda o tem zaenkrat nimamo podatkov.

Sadra se predela najprej s tkzv. kuhanjem pri temperaturi 150—180° C in pečenjem do 300° ali celo 650° ter 1200° C, kar je odvisno od tega, kakšno vrsto proizvoda hočemo imeti.

Sadra, kuhana pri temperaturi 107° do 150° C (polhidrat), se uporablja za modele, gnetenje oblik in za »umetni alabaster«, pečena do 300° C se imenuje kosovni mavec, pečena do 650° C zidarski mavec, pečena od 650° do 1200° C pa diara. Posebni proizvodi so »močni alabaster« (marmarcement), »parianalabaster« in »lenkolit«. Prva dva imata med vsemi vrstami največjo trdnost in trpežnost (po nekaj dneh že 30 kg/cm²), zadnjega pa uporabljajo za zglajenje finih del. Sadra je uporabna tudi kot umetno gnojilo, nadalje za dodatek k portland cementu (2%), pri katerem se s tem zmanjša hitrost vezanja, v Nemčiji pa pridobivajo iz nje žvepleno kislino (namesto iz pirita).

Največ sadre pridobivajo v USA (5 mil. ton), nadalje v Franciji (1½ mil. ton), v Italiji, Kanadi in Angliji (okoli pol mil. ton), v Jugoslaviji in Indiji (50.000 ton letno).

Pri nas ne spadajo kamnolomi sadre pod rudarski zakon, kar pomeni, da se za proizvodnjo sadre ne dajejo olajšave. To bi pa bilo potrebno, če bi hoteli, da bi se povečal izvoz že predelane sadre.

GOSPODARSKE VESTI

✱ **Jabolk so lani iz Slovenije izvozili** 211.736 metrskih stotov, iz vse ostale Jugoslavije pa le 143.436 stotov. Iz tega je razvidno, kako velikega pomena je sadjarstvo za Slovenijo in kako potrebno je, da vlada podpira pri nas na vse načine to važno gospodarsko panogo.

✱ **Velike množine mesnih konzerv** hoče naročiti Anglija v Jugoslaviji, baje za kakih 130 milijonov dinarjev. Ker Anglija noče povišati cen, zato zahtevajo naše tovarne mesnih izdelkov, naj bi vlada za ta posel zvišala tečaj funta na kakih 280 dinarjev, sicer se posel ne izplača. Sedaj se vrše z vlado pogajanja

Tekoče zlato

Pomen nafte za industrijo in vojno

Boj za nadvlado na svetu se vedno bolj izpreminja v boj za tekoče zlato, kakor imenujejo eno najvažnejših surovin zadnjega desetletja, petrolej in bencin. Boj za dežele, kjer se pridobiva nafta se je vrših zadnja leta prikrito in za zunanji svet skoraj neopazno. Zadnje čase pa je ta boj dobil tudi na zunaj vidne oblike, in sedaj se vrši borba več ali manj z odprtimi kartami. Več je že bilo vojn zadnjih let, ki jim je bila gonilna sila v bistvu želja po novih petrolejskih poljih.

Dočim so imenovali 19. vek stoletje pare in so začetek novega veka imenovali stoletje elektrike, so se razmere zadnja leta precej spremenile. Elektrika je postala nekaj tako splošnega, tako navadnega, da jo smatrajo po vsem svetu za nekaj samoobsebi umevnega, za nekaj, o čemer sploh ne kaže govoriti. Drugače pa je, kar se tiče nafte.

Avtomobilizem brez bencina je nekaj nemogočega. Letalstva sploh še ne bi bilo, ako ne bi imeli nafte. Kotle na modernih parnikih kurijo le še z nafto. Videli smo, da je zadnja leta odločila srečo na bojnih poljanah ona država, ki je bila tehnično na višku in ki je imela dovolj nafte.

Doslej se je v avtomobilizmu še najbolj obnesel bencin, dasi so poizkušali tudi z drugimi gorivi. Za pogon motorjev prihaja v poštev le tekoče gorivo z zadostno eksplozivno močjo. Že dolgo let so v rabi motorji, ki jih kurijo s špiritom, petrolejem, ogljem in lesom. Kolikor toliko so se obnesli, čeprav ne povsod in v vseh okoliščinah, vendar niso dosegli motorji onega učinka, kot z bencinom. Bencinske motorje pa vedno bolj izpodriva surova nafta ali plinsko olje, kakor nazivajo motorje, zgrajene po Dieslovem načinu, ki uporabljajo kot gorivo ostanek pri predelavi nafte v petrolej in bencin. Ker je eksplozivna sila plinskega olja manjša kakor pri bencinu, moraio biti cilindri nekoliko večji, da se doseže isti učinek. Neprimerno večja pa je gospodarnost, ako se uporablja za pogon motorjev nafta.

Tudi na železnici žene nafta vlake v vedno večji meri. Največjo hitrost in udobnost dosežejo motorni vlaki, ki jih žene nafta ali bencin. V obratu so ponekod tudi stroji, kjer nafta žene motorje, ti pa generatorje, ki proizvajajo elektriko in ta potem goni vlak. Motorizem zavzema vedno večji obseg. Na deželi, zlasti pa v poljedelstvu, je eksplozivni motor že zelo izpodrinil parno lokomobilo. Največji razmah kaže letalstvo, kjer uporabljajo skoraj izključno še vedno bencin, ki je najzanesljivejše, čeprav ne najbolj gospodarno gorivo. Le Nemci uporabljajo pri zrakoplovih v vedno večji meri že dieslove motorje. Na ladjah kurijo vedno več parne kotle s takozvanim absudom, najslabšim ostankom pri predelavi nafte v poedine sestavine. Nafta ima veliko več kalorij kot najboljši premog in zato napravijo ladje neprimerno daljšo pot z isto množino kuriva, ako so urejene za kurjenje z absudom. Razen tega kurjači na takih ladjah sploh niso več potrebni. Nafta se samodelno dovaja s črpalkami iz rezervoarjev v kotle, kjer se razprši in proizvaja izredno veliko vročino. Še bolj so se obnesle ladje, ki jih ne gonijo več parni stroji, temveč eksplozivni motorji na pogon z bencinom ali nafto.

Ogromne množine čistega bencina in nafte pa porabi vojaštvo. Moderna vojska se vedno bolj motorizira. Konjska vprega izginja. Njeno mesto zavzemajo najrazličnejši avtomobili, ki prevažajo topove, municijo in moštvo. Dočim so vojaki doslej potreboval več dni, da so dosegli svoj cilj na drugem koncu države, ga lahko dosežejo sedaj že v nekaj urah. Ko so pred dobrim mesecem zasedli Nemci Češko in Moravsko, smo čitali, da so njihovi motorizirani oddelki dosegli določene jim cilje v dveh do treh urah. Pred štirinajstimi dnevi so Italijani vrgli iz Bar'ja v dobri uri cel polk v popolni bojni opremi v Albanijo. Vsi znaki kažejo, da se bo vojna bodočnosti predvsem vršila v zraku. Zato se zadnje leto oborožuje ves svet predvsem v zraku.

Iz tega vidimo, kako ogromne važnosti je tekoče zlato za razvoj tehnike in industrije, zlasti pa za vojevanje. Zato tudi razumemo, [illegible] zakaj je Anglija tako zelo interesirana v Mezopotamiji in zakaj se v Perziji križajo interesi Londona in Moskve. Razumemo tudi, zakaj se je Japonska vrgla na Mandžurijo, ki je tako zelo bogata na nafti.

Vrednost starega železa

Ko vse naokoli vre in narašča žvenket orožja, prepeva pesem zadovoljstva težka industrija. Ta je tako zaposlena, da ji primanjkuje surovin in mora segati prav izdatno po starem železu, ki je postalo v poslednjih letih važen predmet mednarodne trgovine.

Za časa španske vojne je tamkajšnja proizvodnja železa močno padla, radi česar je pridobilo staro železje na vrednosti. Dežele, ki so dotlej uvažale špansko rudo, so namreč morale povečati uporabo »železne ropotije«. Cene so seveda naglo poskočile. (To dejstvo potrjuje primer iz naše domače okolice, ko se je pred dvema letoma »železnemu starinarju« — dolincu izplačalo z vozom k hribovski šoli — po staro železje).

To povečanje povpraševanja so povzročile tudi dežele, ki so pojačale industrijo jekla, pa so same siromašne glede železnih surovin. To sta v prvi vrsti Japonska in Poljska.

Največ starega železa izvažajo USA, ki so izvozile leta 1938. okoli 2,6 mil. ton. Sledijo Francija (383.000 t), Belgija (365.000 t) in Holandska (213.000 ton). Največ pa uvažajo Nemčija (1938. leta 1,1 mil. ton), Japonska (2,5 mil. ton), Italija (600.000 to), Anglija (165.000 t) in Poljska (415.000 ton). Nekatere dežele so v pogledu proizvodnje jekla zelo odvisne od uvoza starega železa. Tako je pridobljenih iz niega v Poljski 40% jekla, na Japonskem 35%, v Italiji 33%, v Nemčiji 3% in na Angleškem 6%.

Vidimo torej, da se morajo zadovoljevati nekatere dežele s starim železjem, ker jim primanjkujejo surovine. Pri nas pa imamo teh na pretek in kljub temu vztrajno uvažamo vse mogoče kovinske izdelke. Vendar upamo, da nam vsaj starega železa ni treba uvažati.

Latinica si osvaja svet

Še pred dvemi ali tremi desetletji je bilo na svetu izredno mnogo pisav in vsak narod, odnosno država se je strogo iz tradicije, držala svoje pisave. Vendar je nastopila v tem stoletju, posebno pa po svetovni vojni, težnja, da postane latinica pisava vseh.

V Turčiji pišejo koran z latinico: zoper njo so vstali z vso resnostjo in ostrostjo turški duhovni, ki so pa ob navdušenju za reforme v moderni Turčiji morali utihniti. Danes je že skoro vsa Turčija pozabila na pisanje in čitanje od desne na levo in njihovi slovarji kažejo množico »modernih« turških besed, ki jih preje niso imeli.

Enotnosti kitajskega jezika se upirajo nešteti dialekti te ogromne dežele. Delavec v Šanghaju komaj razume svojega druga iz Kantona. Edino učeni mandarini govorijo pravilni kitajski jezik, ki pa je narodu nerazumljiv. Kljub različnosti dialektov, je pisava Kitajcev vendar enotna. In kljub temu so načrti, da se uvede latinica. Ta postopek bo trajal zelo dolgo, kajti pri tako slabo razvitem šolstvu bo mogoče šele v 50 ali še več letih naučiti tako velik narod nove pisave.

Grki so tudi narod, ki so ponosni na svojo tradicijo, pa vkljub temu uvajajo latinico, čeprav se mnogo klasičnih filologov upira temu z vsemi razpoložljivimi sredstvi. Grčija je v tem oziru popolnoma na poti Turčije, vendar-le ne gre razvoj tako naglo izpod rok, kakor je šel v Turčiji.

Tudi mala, bivša kraljevina Albanija se je l. 1930 odpovedala svoji pisavi v korist latinice.

Ostajamo sedaj poleg Rusov še samo mi, Jugoslovani, odnosno bolje rečeno Srbi in Bolgari, ki so še ostali pri svoji cirilici, ki pa jo polagoma izpodriva latinica.

---

* **Naš izvoz** je znašal v mesecu marcu 423 milijonov dinarjev, uvoz pa 476 milijonov dinarjev. Zunanja trgovina je bila torej pasivna za 53 milijonov dinarjev. Prve tri mesece tega leta je Jugoslavija izvozila blaga v vrednosti 1081.5 milijonov dinarjev, uvozila pa ga je za 1256.6 milijonov. V prvem četrtletju je bila torej zunanja trgovina Jugoslavije pasivna za 175 milijonov dinarjev.

* **V svrho propagande domačih pogonskih goriv** se priredi od 9. do 16. junija po državi druga propagandna vožnja, tokrat večinoma v Sloveniji. Vozovi bodo potovali iz Zagreba v Maribor, potem v Celje, Ljubljano, na Gorenjsko in Dolenjsko, nato povratek v Zagreb.

Kulturna obzorja

Gospodarji javnega mnenja -- svetovne časopisne agencije

Mnogi ljudje berejo v dnevnikih poročila iz dežel vsega sveta in ugibajo, odkod vsa ta poročila. Ta in oni si celo predstavlja, da so vsa poročila originalna, napisana nalašč za ta dnevnik. Po teh poročilih sodijo ljudje tudi usmerjenost list, kar je do neke mere prav. Čudijo se, kako da prinese kakšen bolj nepristransko usmerjen dnevnik nasprotujoča si poročila. Pri tem pa prezrejo tiste važne kratice, ki stoje na začetku poročila in označujejo vir, iz katerega prihaja poročilo. Nekaj najvažnejših virov za poročila hočem navesti. ž

Associated Press, Newyork, je družba lastnikov 1250. jutranjih in večernih listov. Vsak član te ustanove je dolžan, takoj sporočiti centrali A. P. vsak važnejši dogodek v svojem okolišu, ki sporoči novico vsem svojim članom, to je 1250. dnevnikom. Družba je torej podobna trustu po tem, da hoče do neke mere izključiti konkurenco in se z združenimi močmi boriti proti drugim sličnim družbam. Vsak časopisni podjetnik sam bi tudi težko vzdrževal poročevalsko službo, ki bi mogla ustrezati čitalce. A. P. nima obrestujočega kapitala in ne pozna dividend. Vzdržuje se iz tedenskih prispevkov članov. Politično ni usmerjena, ima štab urednikov in poročevalce skoro po vseh glavnih mestih sveta.

International News Servis, Newyork, je ustanovil znani časopisni kralj William Randolph Hearst proti A. P. in je sam lastnik te agencije, ki streže vsem njegovim listom in mnogim dnevnikom izven Amerike, tudi nekaterim jugoslovanskim. Skupaj streže okrog 600. dnevnikom.

United Press, Newyork, je v lasti 25. časopisnih lastnikov, streže v 20. jezikih dnevnikom v 42. državah, ima za svoja poročila 1250 naročnikov in 140.000 milj dolg lasten žični vod.

Agenc Télégraphique Belge, Brusel, je uradna in francosko orientirana agencija, radi česar jo naročajo predvsem valonski listi, flamski pa imajo lastno agencijo.

Agence Télégraphique Bulgare, Zofija, je oddelek zunanjega ministrstva in so poročila pač prikrojena zunanji politiki režima. Poročila se razmnožujejo v 300 izvodih in jih dobivajo listi, ministri, bančni direktorji in diplomatski zastopniki.

Deutsches Nachrichten-Bureau (DNB), Berlin, je državna agencija in popolnoma v službi nac. socialističnih nazorov. Nekateri naši listi so se [illegible] te agencije, ki daje poročila takim listom brezplačno in jih še nagradi. Pred nastopom Hitlerjevega režima so bile v Nemčiji tri velike agencije.

Agence Havas, Paris, je v lasti zasebne delniške družbe, ki je naslednica večjih agencij, izmed katerih sega ustanovitev najstarejše v leto 1811. Je v zvezi in sodeluje z **Agence Nationale de Publicité** in **Messageries Hachette.** Havas poroča vsako uro.

Agence d'Athènes poroča zjutraj, zvečer in opolnoči, je sicer v zasebni lasti, toda popolnoma uradna in sme edina dajati listom v državi poročila tujih agencij. Poročila seveda izbira.

Reuters Ltd., London, je ena največjih agencij, ke streže tudi našim listom. Angleško podeželje zalaga z vestmi **Press Association,** ki ji daje vse zunanjepolitične vesti Reuter.

Aenzia Stefani, Rim, je danes popolnoma pod državnim vplivom in ima v tej delniški družbi največji delež država, ime pa ima po ustanovitelju Stefaniju. S tujimi agencijami si poročila zamenjava (protikupčija).

Agencija Avala, Beograd, je delniška družba z udeležbo države in ima tesne zveze s Havasom še od preje, ko se je imenovala Agence Télégraphique Serbe.

Polska Agecja Telegraficzna (PAT), Varšava, je državna.

Agence Orient-Radio (Rador), Bukarešta, je poluradna delniška družba.

Telegrafnoje Agentstvo Sojuza (Tass), Moskva), je bilo ustanovljeno 1925. leta in je državno.

Agencia Fabra, Madrid, je delniška družba.

Československá tisková kancelař (ČTK) je bila ustanovljena leta 1918., je državna in spada pod predsedstvo vlade.

C. Z.

PREJELI SMO

»Gruda«, mesečnik za kmestko prosveto, april 1939, št. 4. Uvodoma prinaša ta številka pesem Jožeta Jermančiča »Pomladni cvetovi«. Dr. Srečko Goljar v sestavku »Bodimo trdni!« upravičeno kritizira našo neodločnost in pomanjkanje samozavesti, ki se v zadnji dobi kaže vsak dan, Alojz Švara je začel objavljati članke o »Kmetskem vseučilišču« in nas seznanja z ustanoviteljem ljudskih vseučilišč Dancem Grundtwigom. V rubriki Slovenska kmetska mladina na delu je več poročil o delu Društva kmetskih fantov in deklet (Šmarna gora, Bizeljsko, Murska Sobota). Dašek nadaljuje s poučnim člankom »Denar in njegovi sorodniki« ter razlaga tokrat, kaj je ček. Sledi razlaga tujih besed, v rubriki Odmevi iz naših vasi je več poročil o občnih zborih Društva kmetskih fantov in deklet. V rubriki Svetovna opazovalnica so objavljeni članki »Naš zgodovinski jubilej« (spomin na ustoličenje zadnjega vojvoda na Gosposvetskem polju), A. P. »Pomlad je minila« posvečen Češki, »Dogodki v Srednji Evropi« (obravnava zadnje dogodke v Češki in Slovaški), članek je opremljen s fotografijami vodilnih mož sedanje Češke in Slovaške, »Albanija« z opisom zadnjih dogodkov, pod to rubriko je objavljena pod naslovom Bodočnost Jugoslavije fotografija dr. Mačka in predsednika vlade Cvetkovića. V rubriki »Naš svet« opisuje Ivan Remec kraje »Med Dravo in Donavo«. List zaključujejo praktični nasveti za gospodinjstvo in pa roman Wl. St. Reymonta »Delo« ter Josefa Knapa »Puszta«.

»Tehnika in gospodarstvo« štev. 3—4. Dvojna številka te revije prinaša članek univ. prof. dr. Aleksandra Bilimovića: »Agrarna struktura Jugoslavije in Slovenije v primeri z agrarno strukturo nekaterih drugih dežel«, ki je opremljen z mnogimi statističnimi podatki, dr. ing. Č. Nagode razpravlja o javnih delih, Rado Miklič je prispeval poseben, sedaj aktualen članek »Sezonsko izseljevanje« (nekaj pripomb in opozoril), v katerem pravi ob zaključku: »Tujcu naši ljudje ne smejo biti izročeni na milost in nemilost; dolžnost naših oblasti in kompetentnih organov je, da se poslužijo vseh mer in sredstev za zaščito sezonskih delavcev. — Zahteva naše samoohranitve pa je, da doma ustvarimo vse pogoje, da našim ljudem — svobodnim državljanom svobodne države — ne bo treba hoditi hlapčevat tujcu in ga krepit za ceno naše najboljše krvi«. Med Knjižnimi poročili je ocena knjige Lidije Tatjane Hrovat »Arbeits- und Lohnverhältnisse in Jugoslawisch-Slowenien«. Delo je inauguralna disertacija, ki jo je predložila avtorica za dosego doktorske časti na frankfurtski univerzi. Ocenjevalec pravi, da je avtorici treba šteti v zaslugo, ker je v delu povsod povdarila slovenski značaj ozemlja, katerega ekonomske odnose je poučevala. Revijo zaključuje bibliografija.

Mladi Prekmurec štev. 7—8, marec-april 1939. Miško Kranjec v svojem prispevku »Do zadnjih meja« (odlomek iz romana) kaže z govorom politika Senčeka na drastičen način razmere v Rusiji. Senček modruje takole: »Res so ljudje tam (v carski Rusiji) nekaj malega delali, vendar skrbi niso poznali. Strgal se ti je čevelj, car ti je poslal drugega, razcefrala se ti je obleka, dobil si drugo! Ko je narod rajal in se veselil, je car mislil na ljudi«. Pajlin je dal za to številko dve pesmi »V strupenem mrazu . . .« in »Pomladna noč«. N. F. razpravlja o arhitekturi v članku »Čas in arhitektonsko oblikovanje«, Marika Kardoš je dala pesem »Hrepenenje«, Bagar Mirko govori o mladinskem gibanju in nalogah mladine (dviganje narodne zavesti, pritegnitev vse mladine v mladinski pokret), sledi pesem Temlina »Epizoda«, pesem Murčiča Franca »Pomlad 1939«, sestavek Fride Kovačeve »Za otroka«, Šiftar Ivan piše o umrlem dr. Franu Kovačiču, Franc Šebjanič »Odlomek o Pragi«, Franc Trdko »Doprinos k socialni strukturi Prekmurja« (Rakičan po izvedbi agrarne reforme) s statistikami, pesem Freda Kališa »Družina«. Med književnimi in gledališkimi poročili so poročila o »Slovenskem knezu Koclju« in o treh komedijah na ljubljanskem odru, med Paberki pa so razna krajša poročila iz revij in poročila o predavanjih.

Mrakov »Grohar« v Mariboru

V petek, 12. t. m. bo v Narodnem gledališču v Mariboru nadvse zanimivo gostovanje Makove igralske skupine. Vprizorili bodo Makovo tragedijo »Grohar«, ki je bila v Ljubljani, Celju in drugod navdušeno sprejeta.

Za ženo in dom

Pogrnjena miza

Gospodinjska šola v domači kuhinji

Večkrat obiskujem naše kmečke domove ter pokramljam s kmečkimi mamicami. Dobre ženice so to, in prijeten je pomenek z njimi. Pri večini teh, sicer dobrih gospodinj, pa sem opazila, da nimajo volje in sposobnosti, da bi te svoje dobre gospodinjske lastnosti znale privzgojiti tudi svojim doraščajočim hčerkam. Vzgoja deklet gre torej zgrešeno pot. Ko dekle odraste šolskim klopem in bi naj pričela prava vzgoja za njen bodoči poklic žene, matere in gospodinje, se za to sploh nihče pri hiši ne briga. Doraščajoče hčerke uporabljajo za opravljanje raznih poti, molžnjo, opravljanje živine in poljsko delo. Hišna in gospodinjska dela opravlja gospodinja sama.

Dekle v pošolski dobi spada v prvi vrsti v hišo ob strani matere. Seveda nastopi sedaj vprašanje, če je pač mati sama v stanju, dajati hčerki potreben pouk. So na žalost slučaji, kjer te sposobnosti ni, toda v večini naših kmečkih domov gospodinjijo prav spretne in skrbne gospodinje, a jim vendarle ne pride na misel, da bi poleg štedilnika stale še hčerke, ko je pa zunaj toliko dela. Ali mislijo takšne matere, da bodo njih hčerke takrat, ko bo prišel čas, kuharsko in gospodinjsko učenost v prahu polovile ali s klina snele? Kako naj bo takšno dekle pozneje v svojem gospodinjstvu srečno, če ničesar ne zna?

Nobene prilike naj mati ne zamudi, da ne bi svoje hčerke z ljubeznijo in vzpodbudo navajala k posnemanju. Ob nedeljah in dnevih, ko je več časa, naj se kuhajo stvari, ki niso vsak dan na mizi. Vedno in povsod naj bo materam pri srcu poznejša sreča njihovih hčera.

Bodi vedno ljubezniva

V današnjem času se mnogo govori o pametn in praktični ženi, mnogo manj pa se sliši o ljubeznivi in potrpežljivi ženi.

Čuditi se temu sicer ne smemo preveč, kajti težka povojna doba je ženi vzela njen ljubeznivo-potrpežljivi nasmešek, prisilila pa jo je k treznemu in hladnemu, preudarkov polnemu življenju. Poleg težkega in odgovornega dela v hiši si je morala večina njih poiskati še zaslužek izven doma, ako pa tega niso storile, so pričele tembolj okušati krizo in postajati zagrenjene.

Zagrenjenost mnogih žena je torej z ene strani upravičena, z druge strani pa zopet obsojanja vredna. Žena-mati je tista, ki prinaša v družino sonce ali senco, in tega bi se morala zavedati. Čemu tarnanje in večno jadikovanje, ko pa prav dobro vemo, da to nič ne pomaga. S tem večnim tarnanjem in kislim licem žena samo povzroči, da se naseli zagrenjenost v celo družino, celo v najmanjše, ki še vendar ne vedo, kaj so skrbi, temveč vedo samo to, da nikoli ne vidijo materinega ljubeznivega lica. Ženi je treba mnogo samovzgoje, premagovanja in zatajevanja. Če bo zmogla to, bo osrečila sebe, moža in otroke. Ali se bodo mogoče gmotne razmere v hiši izboljšale, če bo žena možu in otrokom neprestano tožila o tem? Ne, le vsi bodo postali kisli, zagrenjeni in brez volje za nadaljnje delo. Če začne tožiti mož, razvedri ga in obrni ti pogovor kam drugam. Saj nobena stvar ni tako strašna, kakor je ona, o kateri vedno govorimo.

Bodi vesela in ljubezniva, kakor da je vse v najboljšem redu, in celo družino boš dvignila k zadovoljstvu.

KUHINJA

Endivija je včasih služila kot zimska in pomladanska solata; že nekaj let pa jo uporabljamo kot dobro prikuho. Sejemo jo spomladi v senco, ali vsaj ne na zelo sončno mesto. Drugače postopamo z njo kakor v jeseni.

Zabeljena endivija. Prereži lepo rumene in krhke liste podolgem čez pol, skuhaj jih v slani vodi, odcedi in zabeli z zarumenelimi drobtinami. Za zabelo uporabljaj presno maslo.

Endivija v smetani. Poparjene liste zreži na rezance, pari v kislem mleku ali kisli smetani, pri tem mešaj ves čas. Dodaj košček presnega masla, primešaj rumenjak in daj takoj na mizo. Na vsako osebo računamo po eno glavo endivije, 3 žlice mleka ali smetane, 2 dkg masla in pol rumenjaka.

Endivijini zvitki. Lepe, široke liste zelene endivije popari, da so mehki, položi po 3 drug na drugega tako, da dsak naslednji pokrioa prejšnjega do polovice! Nadevaj jih s sekanico kakršnega koli mesa, drobtin, enega jajca, smetane in začimd. Zvij v zvitke, ki jih položi tesno drug poleg drugega v kozo, peci jih na olju, pozneje dodaj nekoliko kisle smetane in pari še nekaj časa. Serviraj z rižem.

Okisana endivija. Razbeli presno maslo ali olje, dodaj mnogo čebul ein košček lovorjevega lističa, popari to in dodaj na rezance zrezano endivijo, sol, poper, malo sladkorja in vinskega kisa. Pari, večkrat primešaj in zalij z malo juhe. Lahko zarumeniš tudi pol žlice moke, a bolje je brez prežganja. Naposled po potrebi še nekoliko okisaj z limonovim sokom.

Parjena endivija. Vrzi na presno maslo ali mast žlico drobtin in na rezance zrezano endivijo; mešaj v nepokriti posodi, da se zarumeni. Potem nekoliko zalij z juho in začini s soljo, poprom in limonovim sokom. Daj z mesom ali klobasami na mizo.

Nadevana čebula. Odstrani pri čebuli suhe liste, potem jo kuhaj 10 minut v slani vodi, odcedi in jo deni za 5 minut v mrzlo vodo. Nato jo izdolbi ter nadevaj s telečjo sekanico, kateri primešaj rumenjak, malo kisle smetane, potrebne soli in sesekljanega zelenega peteršilja. Povrhu potresi s nastrganim sirom in nakapaj s presnim maslom. Na eno osebo se računa po eno čebulo. Zloži jo v kozo na presno maslo ali olje, prilij prav malo juhe in potem ščep sladkorja ter pari čebulo pokrito tako dolgo, da je mehka, a pazi da ne razpade. Preden je serviraš, jo polli s sokom, v katerem je dušila, tako je premasten, poberi prej maščobo z njega. — Brez mesa. Velike čebule previdno izdolbi. Praži riž, toda ne prav do mehkega, osoli ga in mu primešaj paradižnikove mezge. Napolni s tem nadevom čebule, potresi z zelenim peteršiljem in kuhaj v zaklopnem loncu v sopari.

Parjena zelena. Mlado zeleno ocedi in olupi ter zreži na listke. Praži jo na olju, dodaj drobno zrezano čebulo in pari še z malo juhe; ko je mehka, primešaš lahko malenkost prežganja in še malo zaliješ. Preden neseš na mizo, razmešaj v zeleno kako žlico kisle smetane in obilno potresi povrhu z zelenim, sesekljanim peteršiljem.

Krompir v papriki. Zreži olupljeni krompir na nekoliko večje kocke in ga praži na prežganju iz masti, moke, čebule in sladke paprike, ki jo primešaj nazadnje, ko je moka že rumena. Mešaj nekaj časa, potem zalij krompir z mrzlo vodo ali govejo juho in pari do mehkega. Naposled dodaj pol skodelice kisle smetane, sesekljanega zelenega peteršilja, in če hočeš za priboljšek tudi kuhano, na koščke zrezano hrenovko.

Zelenjavni rezanci. Napravi rezance iz bele moke in jajec, skuhaj jih v slani vodi, odcedi, polij z vodo in zopet odcedi. Zreži na drobno čebulo, korenino luka, korenino zelene in nekaj preslic (mavrahov) ali kakih drugih gob. Kadar ni svežih, so dobre tudi posušene, ki jih pa treba prej namočiti. Duši vse na olju, zmešaj rezance s sesekljanim zelenim peteršiljem, drobnjakom, majaronovimi plevicami in timijanom, osoli, dodaj še prejšno sekanico, 2 rumenjaka in sneg dveh beljakov vlij v model za narastke, ki si ga prej namazala z oljem in posipala z žemeljnimi drobtinami ter kuhaj narastek v sopari ali ga speci v pečici. Daj ga s kako omako ali prikuho mizo. Jed je lahka in zato zelo prikladna za bolne ali okrevajoče ljudi.

Sirov pečenjak s pomladanskimi zelišči. Umešaj žlico presnega masla, dodaj polagoma 3 rumenjake, nato še 30 dkg prelačenega kravjega sira, mešaj dalje in pridevaj še osminko litra kisle smetane, soli, moke, da bo testo še tekoče, pest fino sesekljanih zelišč in trd sneg treh beljakov. Razbeli mast v ponvi za omelete ali na pekaču, vlij testo na mast, opeci zlatorumeno in raztrgaj z vilicami. Iz tega testa napraviš več takih omelet. Pečenjak daj s solato na mizo.

Dunajski krofi, samo enkrat shajani. Da morajo biti pri prirejanju krofov pripomočki oz. pridaki topli, je splošno znano pravilo. Razmotaj v četrt litra toplega mleka 10 rumenjakov in osoli; hkrati razmešaj 2 in pol dkg drožja in 2 veliki žlici sladkorja z dvema žlicama toplega mleka. Oboje umešaj počasi v 60 dkg presejane in segrete moke ter stepaj, da požene mehurčke. Šele potem prilij 14 dkg raztopljenega, toda ne vročega presnega masla in naposled še 2—3 žlice ruma. Stepaj dalje, da znova dela mehurje. Takoj nato stresi testo na topel prt, posipan z moko in razvaljaj pol cm na debelo ter delaj krofe kakor navadno. Pusti da shajajo. Ko jih cvreš jih ne devlji v razbeljeno mast z gornjo stranjo navzdol, marveč mora ostati gornja stran vedno zgoraj. Ako delaš natančno po receptu, se krofi morajo posrečiti in imajo vsi robčke.

Dopisi „Edinosti"

Dolina Šentflorianska

Vojna psihoza je zagrabila ves svet. Navdušenja je povsod toliko, da ga ponekod že uporabljajo mesto kruha. Drugod izdelujejo iz njega konzerve — to pa za slučaj, ako bi ga, navdušenja namreč, v morebitni bodoči vojni, ko bi šlo zares, zmanjkalo. K umetni zabeli zamešati nekoliko tega konzerviranega navdušenja bo širokim in globokim evropskim množicam, ki bi se že sedaj v miru tako rade vojskovale, prav koristno teknilo in vodilo od zmage do zmage.

Britanski lev, ki je lani še precej mahljal z repkom, si je dal plombirati zobe. Popravilo zob, a nekatere bo treba vstaviti čisto nove, bo seveda dokaj veljalo, splačalo pa se bo vsekakor, da si očuva kožo. Kar se tiče grive, pa je precej znana stvar: griva mu je nekoliko že ostrižena. Nesreča je za enkrat le ta da je to udarec za lepoto.

Zalajal je že tudi nekoliko. No, lajež sam, naj bo že tako pogost, doslej še ni nikomur skrivil lasu. Lajanje pa je, mimo tega, tudi čisto svojevrstna sodobna potreba. Čim več lajanja na eni strani, tem več zbeganosti na drugem bregu. To je že tako, prav za prav nova navada.

Ruski medved pa spi pravično spanje mrtvega. Niti brunda ne, ko je okrog njega toliko vpitja. Zares, kako bi brundal, ko pa spi! Morda pa ga bo le vzdignilo pokonci, ker ga že ves čas britanski levič vleče za dlako. Če se vzame dobesedno, ga prav za prav za rep cuka...

Tancaj Marko! Kdo ve, kateri bo najbolj plesal. Gotovo pa je, da ples za nikogar ne bo prijeten, ko bo godla prav oglušujoča muzika.

Oboroževanje je nekaj kolosalnega. Brezposelni na debelo služijo, potem pa bodo svoje imenitne in dragocene izdelke lahko tudi pridno uporabljali. Seveda za odlično plačo. Najboljša plača pa je gotovo ta, ko ti domovina vrača ljubezen, katero ji ti z orožjem v roki ponujaš.

Stric iz Amerike že dolgo ni nič poslal. Potem pa se je le spomnil na stari kraj in nakazal rajdo krasnih, zlatih — naukov. Takšna ljubezen je res lepa. Težko je le s tem, ker z nauki se niti otroci ne marajo več igrati. Za našo sodobnost nimamo drugačne igrače. Vsakemu starokrajcu dobro plinsko masko, da, da, to bi bilo čisto nekaj drugega in tudi zmrdoval bi se nikdo nad čudaškim in z nauki radodarnim stricem.

Na strica smo ponosni. Ko smo prečitali njegovo pismo, smo rekli: To je tič, da malo takih! Najbolj pa nam je imponiralo radi tega, ker je tako odličen humorist. Humor v današnjih časih pa je nekaj tako poživljajočega, da so živci že po prvih stavkih postali trdni kakor sodobna pest.

Sodobna pest. S tem je namreč takole: kamor pade, obleži. Čisto kaj drugega, kot tak lep govor!

Pri nas doma je vsega nekoliko. Navdušenja je bilo precej, naukov imamo na pretek, stric iz Amerike se tudi včasih oglasi, pest pa je tudi sodobna, vse tako, kakor je treba. Pobožne dušice so srečne, da je zmagal s svojo pobožno vojsko Franco in da so brezverni Čehi na tleh. In da je božji bič v obliki tistega znanega gospoda te nemarne husite tako rekoč pošteno nabiksal po zadnji plati in drugod.

Strašna slepota si človeka. Če človek, ki ima baje maturo in še kakšno višjo šolo za seboj, trdi take gorostasne neumnosti o božjem biču, ni mogoče drugega reči, kot da ga je sam — Bog kaznoval s strašno kaznijo — slepoto. Le to je nesreča, ker se te slepote takšni siromaki ne zavedajo.

Humor. Je pa v vsem skupaj nekoliko humorja. Gotovo smo na tem blagu kaj siromašni, zato zahvalimo usodo, da se še najde tu in tam med nami humorist, ki zna zbijati prvo vrstne šale. N. pr. tista o nemarnih husitih je res tako smešna, da se moraš smejati, če imaš trebuh ali ne. Še bolj posrečena pa je smešnica o pobožni vojski, ki je izvojevala sijajno zmago nad hudobnimi rdečkarji na španskem polotoku.

Pobožnost je sploh lepa čednost, zlasti če je dobro oborožena s sodobnim morilnim orožjem. Ni grom, da v takšnih okoliščinah ne bi zmagal. Posebno, če so na drugi strani sami nemarni brezverci. Franco bi zmagal, četudi bi mu njegovi dobri prijatelji z ene pa druge strani ne poslali niti enega dobrovoljca in niti ene bombe. Tako pa je bila na tej strani sama vzgledno pobožna družčina. Vsaj tako kvasi pri nas kak humorist.

Navdušenje in smeha še imamo. In to je glavno. Kdor drugače misli, je Judež!...

— —

Murska Sobota

Lahkoatletski miting. Preteklo nedeljo je priredil podmladek Aerokluba na tukajšnji gimnaziji lahkoatletski dvoboj med mariborsko real. gimnazijo in soboško gimnazijo. Mitinga se je udeležilo tudi precej publike. V ostri medsebojni borbi za točke so zmagali bolj rutinirani Mariborčani toda domači so se kljub vsemu tu in tam uspešno merili z njimi.

Za 20. t. m. pripravlja stalni Meddruštveni odbor koncertno gostovanje Akademskega pevskega zbora v Sokolskem domu. Za gostovanje vlada vsesplošno zanimanje.

Grajski kino predvaja že nekaj dni sem izredno dobro obiskano »Olimpiado«, ki vzbuja še vedno obilo zanimanja in pozornosti.

Pragersko

Pragerska osnovna šola dobi novo učno moč. Po dolgih mesecih so vendar dobili na pragersko osnovno šolo učitelja. Šola ima štiri razrede, katere sta več mesecev poučevala le en učitelj in učiteljica. Učitelj, ki je za Pragersko prepotreben, bo vsaj malo razbremenil sedanji učni moči, ki sta bila malone ves dan prezaposlena. Za enake stvari bi bilo treba malo več zanimanja, saj je še mnogo enakih slučajev, kjer se trudita dva ali trije, na službe jih pa čaka več sto.

Rogaška Slatina

Otvoritev sezone. Prošlo nedeljo se je vršila v zdraviliški cerkvici sv. Ane otvoritvena služba božja, katere se je udeležilo zdraviliško nameščenstvo in mnogo ostalega občinstva. Odprti so tudi sloviti vrelci Donat, Styria in Tempel, kjer se gostom toči ves dan brezplačno dobra slatinska voda. Po prekrasnem parku se sprehaja že nekaj tujcev.

Prostor pred postajo je popolnoma preurejen in napravi na človeka najlepši vits. Vsem, ki imajo kakršno koli zaslugo na regulaciji tega nekoč tako zanemarjenega prostora, je treba izreči vse priznanje!

Zidani most

Drzna tatvina. V ponedeljek, dne 1. maja ob pol treh popoldne se je izvršila na Senovem pri Rajhenburgu drzna tatvina. 25 letna V. O. iz Trbovelj se je zadnje čase klatila po senovški okolici, kjer je skušala živeti na lahek način. Vdrla je v neko stanovanje ter odnesla za 1000.— din gotovine in eno žensko obleko. Tatvina je bila prijavljena med drugim tudi železniškim orožnikom na Zidanem mostu, ki bodo poskrbeli, da bo prišla čim prej v roke pravice. Pred nakupom oblek se svari!

Premestitev v železniški službi. Te dni je bil prestavljen po prošnji tukajšnji prometni uradnik g. France Arhar za šefa postaje v Ribnico na Dolenjsko. Naši javnosti je bil poznan kot odličen savezni nogometni sodnik. Njegova soproga ga. Valerija pa bo do nadaljnjega ostala še v Radečah, kjer poučuje kakor znano, na ljudski šoli. G. Arharju želimo vse najboljše na novem službenem mestu.

Naši Ciril-Metodarji so zborovali. Pred kratkim se je vršil občni zbor tukajšnje Ciril-Metodove podružnice. Za predsednika CMD je bil izvoljen g. Musar Franc, šolski upravitelj na Zidanem mostu, za namestnika pa g. Gostiša Andrej, šolski upravitelj na Loki pri Zid. mostu, za tajnika je bil izvoljen g. Belihar Anton, učitelj na Zid. mostu, za blagajnika g. Ahlin, prometnik na Zid. mostu; za preglednika računov: trgovec g. Rudolf Železnik in g. Rebec. V odbor: gg. Juvančič, Radin in ga. Železnik Nika.

Vpisovanje otrok v prvi razred ljudske šole. Preteli ponedeljek se je vršil na radeški šoli vpisovanje učencev v I. razred ljudske ole. Vpisanih je bilo za enkrat 58 otrok, ki so bili hkratu tudi vsi cepljeni proti kozam. Enako vpisovanje in cepljenje koz se je vrilo v torek na ljudski šoli na Zidanem

mostu. Vse zamudnike tukajšnje občine in vse doseljene se poziva, da se takoj zglase radi vpisa pri upravitelstvu šole.

Pomanjkanje učnih moči. Na zidanmoški ljudski šoli primanjkujeta že od jeseni dve učiteljski moči. Odločujoči činitelji so poslali na kr. ban. upravo prošnjo za namestitev novih moči. Enako se je že tudi osebno urgiralo. Do sedaj vse zamanj! Upamo, da se bo vprašanje dveh novih učnih moči rešilo v doglednem času.

Zanimivo štivo

Plavajoče trdnjave

Zadnji dni smo čitali v časopisju o zbiranju vojnih ladij nekaterih držav v raznih delih Sredozemskega morja. Čitamo tudi o naglem oboroževanju na morju, o fantastičnih številkah, ki jih zahteva gradnja novih ogromnih ladij in različne vrste plavajočih trdnjav, kakor imenujejo moderne vojne ladje.

Prave vojne ladje, take, ki služijo le v vojne svrhe in torej nimajo produktivnega značaja, datirajo nekaj nad sto let nazaj. Poprej je imela vsaka trgovinska ladja nekaj topov, s katerimi se je branila, ako jo je napadel sovražnik. Dandanes so vojne ladje že dosegle težo 40.000 ton in celo še več. To so ogromni nestvori iz jekla, podobni plavajočim trdnjavam in so urejene za napad, hkrati pa tudi za obrambo.

Jedro vsake vojne mornarice so bojne ladje, oklopnice, ki imajo največje topove in zato tudi najdebelejši oklep (do 40 cm), s katerim so zavarovani najnevarnejši deli njenih trupov.

Velike države so sčasoma kaliber svojih topov povečale na 38 in zadnja leta celo nekatere na 42 cm. Število teh ogromnih topov so povečale na 12, hitrost ladje pa, ki se imele prej 20 do 22 vozlov (morskih milj po 1752 metrov), na 30 in celo na 33 morskih milj na uro. Hkrati se je povečala tudi srednja artilerija (do 19 centimetrov kalibra), predvsem pa daljava, ki jo te ladje lahko premerijo, ne da bi jim bilo treba obnoviti kurivo. Zato je teža teh naddrednautov, kakor jih danes imenujejo, poskočila na nanjmanj 25.000 ton, nekatere pa izpodrivajo celo 35.000 in celo 40.000 ton.

Druga tipa drednautov, ki pa že začenja izginjati, so oklopne križarke. To so velike bojne ladje, ki imajo nekoliko šibkejšo artilerijo kot prave bojne ladje, vendar se še vedno giblje kaliber med 30.5 in 34 centimetrov. Oklep je tudi za par centimetrov tanjši, zato pa je hitrost precej večja. Zadnja tri leta pa grade oklopnice, ki združujejo oba tipa in so torej bojne ladje in križarke hkrati. Vse kaže da bodo te ladje še nekaj časa ostale v veljavi, seveda dokler se ne pojavi nov, še boljši tip.

Vojne mornarice imajo tudi manjše in srednjevelike križarke z razmeroma tankim oklepom ali pa brez njega. Te ladje imajo le lahke topove, so pa zelo hitre.

Nadaljnja tipa so rušilci v teži med 1500 in 3000 tonami. Imajo le nekaj lahkih topov, so pa najhitrejše vojne ladje in imajo predvsem nalogo, napasti trgovinske ladje nasprotnika, spremljati vojaške transporte po morju in loviti sovražne torpedovke in podmornice. Rušilci dosežejo hitrost do 38 morskih milj (70 kilometrov) na uro. Torpedovke so manjše ladje, do 1500 ton, in imajo v glavnem nalogo, da se v pomorski bitki približajo velikim sovražnim ladjam in jih torpedirajo.

Podmornice so iznajdba zadnjih tridesetih let. So to vojne ladje do 2000 ton teže, ki se pogrezajo pod morsko gladino in se neopaženo približajo sovražniku, proti kateremu izpuste torpedo, to poleg min najnevarnejše orožje.

Končno ima vsaka vojna mornarica še nekaj oklopnih motornih čolnov na bencin ali nafto, ki imajo le po eno ali dve strojnici in po eno cev za izpuščanje torpedov. Te ladjice so še hitrejše kot rušilci in dosežejo hitrost do 50 morskih milj (90 kilometrov) na uro.

Seveda imajo mornarice še celo vrsto drugih ladij, za transporte, popravljalnice in spremljevalke torpedovk in podmornic, ladje za polaganje min in take, ki odstranjujejo mine, potem velike hitre ladje s popolnoma ravnim krovom, ki služi kot letališče za letala.

Ker so vojne ladje opremljene z najrazličnejšim orožjem, od najtežjih topov do strojnic in imajo ogromne stroje, je naravno, da mora biti tudi posadka zelo velika. Na naddrednautih je do 1500 mož. Da se prihrani na prostoru in s tem poveča akcijski radij, kakor se imenuje razdalja, ki jo ladja lahko premeri, ne da bi ji bilo treb analožiti novo kurivo, kurijo kotle večinoma z nafto, to je gostim ostankom pri destilaciji petroleja in bencina. Da so vojne ladje zelo drage, pač ni treba posebej omenjati. Naddrednauti stanejo dve in tudi tri milijarde dinarjev.

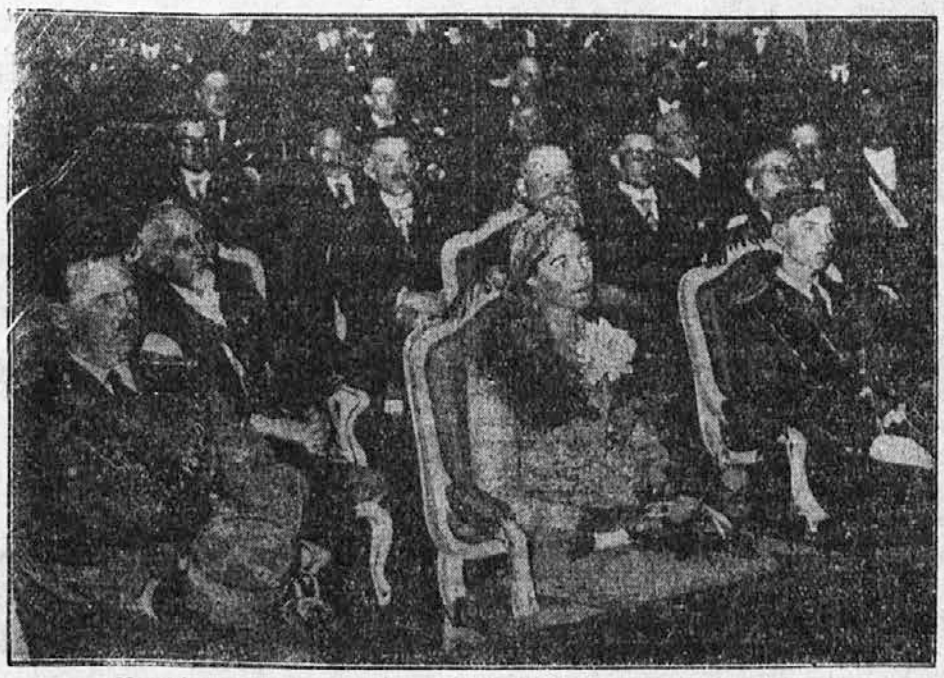

Knežja rodbina na proslavi 100 letnice Luksenburga

Velemesta pred 2000 leti

Kadar imenujemo mesta Newyork, Pariz, London, Chicago ter ostala imena najbolj poznanih velemest, imamo pred svojimi očmi čisto določen pojem velemesta s svojimi visokimi hišami, dolgimi ulicami, velikanskim prometom ter vse ono, kar danes razumemo pod besedo »velemesto«. Našim dedom in babicam je bil ta pojem precej tuj, saj v njihovem času velemest v današnjem pomenu besede ni bilo. Mi smo kar ponosni na ta velemesta in jih smatramo za popolnoma nov in moderen pojav, ki ga doslej še ni bilo. Ako tako mislimo, mislimo napačno in živimo v zmoti. Že pred tisočletji so obstajala velemesta, ki so prav malo zaostajala za današnjimi velemesti.

Vsaka kultura, ki je vladala gotovo dobo, si je ustvarila svoje središče: Bagdad, Babilon, Aleksandria in Rim niso bili mnogo manjši kakor današnja velemesta.

Kot prvo velemesto lahko imenujemo Aleksandrijo, ki jo je ustvaril Aleksander Veliki v 4. stoletju pred Kristom. Aleksandrija je bilo velemesto v današnjem pomenu besede, kajti na njenih urejenih ulicah je vladal velik promet, seveda ne avtomobilov, temveč karavan velblodov in drugih tovornih živali. Imeli so mnogo bank, obstajali so neke vrste špediterji, bilo je mnogo »hotelov«. V luki se je majal kar cel gozd jamborov jadrnic, ki so imele veliko tonažo. Znano je, da je neka aleksandrijska družba imela ladjo, ki je zahtevala 900 mož posadke! Aleksandrija je imela državno knjižnico s približno 700.000 papirusi. Pred luko je bil stolp — svetilnik, ki je bil visok 160 metrov in je torej kip svobode pred newyorško luko skoraj za polovico manjši.

Skoro isto velja tudi za Rim, ki je imel za časa carja Augusta $1^1/_2$ milijona prebivalcev. Ravno v tem času se je pokazalo, da je v Rimu premalo stanovanj za vse te ljudi in kljub velikanskim državnim stanovanjskim zgradbam je vladalo veliko pomanjkanje stanovanj. Državne stanovanjske zgradbe so bile visoke do 8 nadstropij, kajti izrabiti so morali dobro vsak prostor. Rim je imel v obsegu komaj 20 kilometrov tedaj, ko je imel največ prebivalstva! Ulice so bile silno ozke in nikjer širše od 5 metrov. Rim je bil znan po svojih raznih zabaviščih, kjer so se producirali črnci kot plesalci, razni cirkusi in mnogoštevilna druga zabavišča. Znano je, da je imel Rim moderno kanalizacijo in vodovod, ki je bil prava mojstrovina za tedanje čase. Nadalje je bilo v Rimu mnogo javnih kopališč, kjer se je moglo ljudstvo za majhen denar ali pa brezplačno kopati in je imelo na izbiro toplo in mrzlo vodo; tudi zdravilišč ni manjkalo. Da so bili Rimljani res mojstri kar se tiče vodovoda, se vidi iz tega, da so pri izkopavanju Pompejev, čim so očistili cevi, mogli takoj spraviti 2000 let star vodovod v delovanje. — V Rimu je nastala za časa Klaudija Appija tudi znana »Via Appia«, ki je našla posnemlce tudi drugod po svetu. Ta cesta in sploh rimske ceste so še danes ponekod v rabi, kajti tlakovane so bile s ploščami iz bazalta.

Kakor vidimo, so že davno pred Kristom poznali velemesta in torej niso velemesta nikaka »iznajdba« današnjega modernega časa.

Konjske tekme v Epsonu

Posledice po tornadu

Amerikanski „Hudičev otok" za težke zločine

Ker se je izkazalo, da niti najtrdnejše zidovje ni preprečilo pobegov zločincev iz ječ, so skušale države odpomoči temu zlu s tem, da so zgradile kaznilnice v krajih, ki že sami po sebi tvorijo veliko zapreko za beg. Znana je kazenska kolonija Guyana, kjer so zaprti francoski zločinci, ki so obsojeni na dolgo dobo ječe.

Amerika je, kakor v vsem drugem, tudi na tem polju dosegla največji napredek. Izbrala si je grajenje svoje največje in najmodernejše kaznilnice v kalifornijskem zalivu in sicer na majhnem otoku Alcatraz. — Otok je oddaljen od obale $2^1/_2$ km in teče med celino in njim tako močna morska struja, da bi jo zmogel le malokateri plavač. Kaznilnica sama je iz železobetona, kovinasti deli so vsi iz jekla, ki ga nikaka pila ne more prepiliti. Vsaka vrata je mogoče odpreti samo, ako sta navzoči dve osebi, ki potom kompliciranih električnih mehanizmov urejata odpiranje in zapiranje vrat. Na obzidju kaznilnice, ki je preko tri metre visoko in popolnoma gladko, stojijo strojnice. Okoli trdnjave je žična ovira in potem — morje.

V sami kaznilnici je prepovedana nošnja vsakega orožja tudi paznikom in obiskovalcem razen onega, ki je strogo pregledano in registrirano. Obiskovalci, ki prihajajo na obiske (sam minister pravde mora izdati dovoljenje za obisk na Hudičevem otoku), morajo, ne da bi vedeli zato, mimo dvojne električne kontrole, ki registrira tudi najmanjše kovinske predmete v žepih obiskovalcev.

Jetniki imajo dobro hrano, ki pa je tudi potrebna, da vzdržijo to življenje. Jedilnica je podobna jedilnicam kakih menz, imajo nože, vilice in sploh ves pribor. V celem prostoru ni niti enega paznika. Pač pa opazuje jetnike skozi okence, ki ima vdelano steklo, ki ga krogla ne prebije, paznik, ki ima pri roki vzvod, na čigar pritisk pride v jedilnico tolika količina solzavca, da takoj onesposobi jetnike za kak neprijeten podvig. Ko odhajajo v celice, morajo mimo aparatov, ki registrirajo, ali nima skritega kak jetnik kakega noža ali sploh kaj železnega.

Celice so široke 4 čevlje in dolge osem čevljev. Imajo zložljivo posteljo, mizico, stol, obešalnik za obleke, umivalnik z dvema brisačama in ostalim priborom za umivanje.

Kaznilnica ima svoj kino, bolnišnico, cerkev, gledališče in knjižnico. — Ako dobi jetnik pošto, jo pregledajo preje strokovnjaki za dešifriranje tajnih pisav. Nato se pismo prepiše in v prepisu izroči jetniku. — Obiskovalci jetnikov govore z njimi tako, da sede vsak v svoji sobi ter se razgovarjajo skozi mrežo, ki ima tako drobne luknjice, da se niti najmanjšega predmeta ne more poriniti skozi nje.

Pobegniti iz te kaznilnice skoro ni mogoče. Zveza kaznilnice s kopnim je brezžična in v par minutah je alarmirana policija na obali in najbližje vojaške mornariške postojanke. Razen tega je predpis, da se nobena ladja, ne glede na velikost ne sme približati otoku na manje od 200 m. — Pazniki so sami izkušeni ljudje, prvovrstni strelci, bokserji, rokoborci, ki poznajo vse prijeme japonskega Jiu-jitsu.

Surova sila ne odpre vrat teh celic, vendar, kakor povsod drugod, igrajo tudi tukaj zveze veliko vlogo in pa seveda tudi — denar. Kljub vsem varnostnim napravam so se dogodili že mnogi prav drzni poizkusi, zbežati iz kaznilnice s potvorjenimi dokumenti ministrstva pravde, ki so jih pa pravočasno spoznali in tako onemogočili pobeg. — Kaznilnica je vedno polno zasedena. Pač znak današnjega časa.

☐ **Zopet nova nemška križarka.** V Hamburgu so te dni splovili novo nemško križarko, ki je dobila ime »Admiral Hipper«. Ladja spada v vrsto srednjetežkih križark in sliči prvi ladji te vrste »Deutschland«, ki že par let vrši službo in je težka 10.000 ton.

Damske nogavice, svilene, najnovejše moderne barve, flor nogavice, kombineže, rokavice, zelo lepe in trpežne sandalete, dežniki, moški klobuki, damski plašči, najnovejši modeli

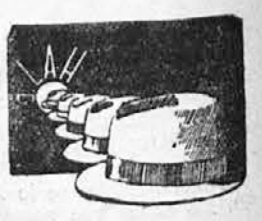

Velika izbira v konfekciji

Jakob Lah

Maribor, Glavni trg 2

MARIBORSKA TISKARNA D. D.

VODILNO TISKARSKO PODJETJE SEVERNE SLOVENIJE
POSTREŽEMO HITRO, DOBRO IN PO NIZKIH CENAH
TELEFON 25-67, 25-68, 25-69

MARIBOR
KOPALIŠKA ULICA 6

TISKARNA
LITOGRAFIJA
OFFSETTISK
KAMNOTISK
BAKROTISK
ANILINSKI TISK
KNJIGOVEZNICA
KARTONAŽA
PLAKATIRANJE

Pomladanske novosti

za damske obleke in plašče v sodobnih tkaninah in barvah — lepo izbiro za moške obleke in plašče nudi

Franjo Majer

Maribor, Glavni trg 9

Kupujte

pri tvrdkah ki oglašujejo v

„EDINOSTI"

Oglasi v „EDINOSTI" posredujejo med mestom in deželo!

AUGUST GAILIT:

35

Potepuhovi letni časi

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil MARIJAN FUHCS

Zbežali smo na drevo in vpili: »Naj pride, kar hoče — ugonobiti se ne damo!« — In ko je nato avtomobil s svojimi ognjenimi očmi švignil mimo, sta konj in bik zdirjala naprej, mi trije pa za njima.«

»In zdaj ste tukaj s svojim bikom in razbitim vozom!« ponovi hlapec Madis Moormaa grozeče.

»Da. Zdaj smo pa tukaj«, pravi gospodar. »Toda najprej hočem tega satanskega bika ukrotiti. Jaz bom ta peklenski stvor naučil, kako se spodobno hodi na jarmark! Vsi, ki so se vozili mimo, ali pa za nami, so se grabili za trebuhe od krohotanja. — »Oho!« so govorili: »Ali se hansnbaški gospodar ni iznebil svojega bika?« — Zdaj jim bom pa že pokazal, kako se opravi z bikom! Prej ne bom miroval, dokler ne pade predme na kolena in dokler ne bo sesal ponižno kakor otrok! Takšen bik! Niti sto kron ni vreden! Prevrača mi sodčke masla v jarke, in v kadici ni ostala niti ena riba več! — Madis, zajčji sin, ali sem ti že pripovedoval, kako mi je prevrnil kad slanikov? Vsa pot je bila posuta s temi nesrečnimi ribami. Ali naj vsako posebej pobiram z umazane, prašne ceste? Sinova žena Liis je sicer še hotela rešiti tu in tam kak košček; zbirala je jokaje povaljane slanike v predpasnik, jaz pa sem ji ukazal: »Vrzi to svinjarijo proč! Nočem, da bi hansubaški posli jedli prašne slanike, pobrane na cesti. Če je vrag razbil moj voz, naj se še teh slanikov nažre!«

Toomas Nipermaadi je stal za hlevjimi vrati in napeto zasledoval prepir srditih gospodarjev. Oba velikana, oče in sin, sta si stala nasproti kakor dva orjaška hrasta. Oba velika, mračna, z ožganimi obrazi, z razkoračenimi nogami. Liis in hlapec Madis sta bila poleg njiju kakor dva otroka. Orjaka sta se priduševala, steklenica žganja pa je med njima romala iz roke v roko. Vmes sta pila tudi Liis in hlapec. Ko je bila prva steklenica prazna, je privlekel oče iz žepa drugo. Solnce je stalo že visoko na nebu. Konj in bik sta stala še vedno na starem mestu. Konj ves izčrpan, brezčuten, s povešeno glavo, bik pa divji in puhajoč.

»Madis, zajčji sin!« kriči gospodar. — »Izprezi konja in me pusti z bikom samega!«

Hlapec je stopil h konju in ga začel razprezati.

Mrmraje je odpeljal konja v hlev, odvezal bika, odrinil razbiti voz vstran in šel.

Ko je bik opazil, da je prost, je srdito dvignil glavo in zapuhal iz nozdrvi. Napravil je nekaj korakov in se hipoma ustavil, ko je v svoji bližini uzrl tri kričeče ljudi. Zagrebel je s kopiti v zemljo in sklonil glavo kakor za napad.

»Bik, bik!« je kričala Liis prestrašeno in bila z enim skokom onstran plota.

Tudi Jaan je samo enkrat poškilil na bika in že ga ni bilo več.

»Oče Jaak!« je kričal v begu, »pojdiva v sobo! Biku ne bo škodovalo, če se malo nadivja!«

Toda oče Jaak ni mislil na to. S steklenico žganja v eni roki, z bičem v drugi, je stal tamkaj, velik, silen, divji kakor njegov nasprotnik.

»Moja žival si in moraš me ubogati!« je kričal in stopil bliže k biku.

»Tak, ti si torej govedo, ki zanje ni mogoče dobiti na jarmarku niti sto kron! Govedo, ki je razbilo moj voz, zvalilo v jarek sodček masla in prevrnilo moje slanike v cestni prah! Ali sem te zato krmil z mlekom in žitom in zmetal vate vso zalogo od žetve? Od sramote bi si moral izpraskati oči zaradi tebe in biti ljudem v posmeh kakor vlačuga? Hansubaški gospodar nima strahu pred teboj, ti — tele!«

Treščil ga je nekajkrat z bičem. Bik se je umaknil za korak.

»Pojdi v hišo, oče!« je zakričal sin izza okna.

Oče Jaak potegne dvakrat, trikrat iz steklenice, jo vtakne zopet v žep in se razkorači pred bikom.

»Bojiš se me, kajne, bestija?« vpraša posmehljivo. »Strah te je pred svojim gospodarjem? Le ne sopihaj tako! Pridi bliže k meni in sprejmi zasluženi delež! Da, pretepel te bom tako, da se boš sploščil kakor pločevina ali otesana deska! Kaj? Ti divjaš? Ti kažeš svojemu gospodarju roge in grebeš s kopitom v zemljo?«

Udaril je žival z bičem po glavi in trdno obstal pred njo. Toda bik se ni umaknil. Zasukal se je, povesil glavo in gledal svojega gospodarja z divjimi, rdečimi očmi. Prhal je iz nozdrvi, in iz njih je puhtela bela para.

»Takšno ubogo tele!« govori Jaak Lööke. »Ne boji se me in naravnost drzno je postalo.«

Zopet je zavihtel bič in trikrat lopnil bika. Pri tem je kričal kakor divjak. Prav tako velik in močan kakor bik je stal na trdnih nogah. Kožuček, suknjič in telovnik je imel razpet do srajce, in uhlji zajčjega kožuščka so mu bingljali okoli glave.

»Oče Jaak! Oče Jaak!« je kričal Jaak ves v strahu. »Pridi noter, oče Jaak!«

»Še v glavo mi ne pade!« vpije oče. »Moja žival je to in ubogati me mora! Jaz že naučim tega gonjača, kako se hodi na pašo in na jarmark!«

Vrgel je bič stran, se upognil in pripravil za naskok. Ta trenutek je porabil bik, naskočil in oplazil starega z rogovi. Jaak Lööke je stokajoč odletel vstran in nepremično obležal. Obenem pa se je spotaknil tudi bik in se zgrudil na sprednje noge.

Nipernaadi, ki je borbo pazljivo zasledoval, je bliskovito planil iz svojega skrivališča. Zgrabil je za vrv pri vozu in jo potegnil biku skozi nosni obroč, še preden se je ta vzravnal. Nato je privezal bika k hlevskim vratom in skočil h gospodarju.

»O nebeški sinček«, je stokal stari, »poslednja urica je prišla! Pokliči hitro pastorja in zdravnika! Ne bom več dolgo pri življenju. Izpovedati se hočem svojih grehov in priporočati svojo dušo bogu!«

Nipernaadi je trezno in stvarno pregledal rano. Na kolku je bila majhna brazgotina.

»Tu ni treba niti župnika niti zdravnika«, je dejal važno. »S to poškodbo bomo kmalu gotovi!«

»Oh, oh!« je kričal Jaak. »Ali sem živ ali sem že umrl? In kje je morilec, krvoses? Videl je kri — zakaj se ni na novo vrgel name? Kdo je to svinjo ukrotil?«

»Jaz sem ga napravil bolj ponižnega!« je rekel Nipernaadi ponosno. »Zdaj je privezan in miren kakor tele.«

»Kdo pa si ti?« vpraša Jaak vzdihujoče. »Kako se imenuješ, dragi rešilec mojega življenja?«

»Toomas Nipernaadi«, odgovori vprašani in se trepetajoč dvigne. »Gospodar sem kakor ti in tvoj daljni sorodnik.«

»Nipernaadi in daljni sorodnik?« vpraša hansubaški gospodar. »Takega imena se ne spominjam. Toda pogumen dečko si in o pravem času si prišel. Vsi so se splašili; sin je zbežal v sobo, sinova žena je skočila čez plot. Samo ti si prav tako hraber bikoborec kakor jaz. O, kako to žge in boli! Ali res misliš, da ne bom umrl in da se bom pozdravil od tega sunka?«

»Ti ne boš umrl, temveč ozdravel!« odgovori Nipernaadi s povdarkom. »Samo nekaj tednov boš moral ostati v postelji.«

»Nekaj tednov v postelji?« zakliče stari Jaak prestrašeno. »Kdo bo pa žito žel in spravil pod streho?«

Izdaja konzorcij »Edinosti« v Mariboru. Odgovorni urednik **Jaroslav Dolar**, novinar. Tiska Mariborska tiskarna d. d., predst. ravnatelj **Stanko Detela**, vsi v Mariboru